

АКУЛЕНКО В. П.

Гіпотеза капітального будівництва України на 1933—37 р.

„Мы отстали от передовых стран на 50—100 лет. Мы должны пробежать это расстояние в 10 лет.“ (Сталин)

В першу п'ятирічку ми закінчуємо побудову фундаменту соціалістичної економіки в нашій країні.

Другу п'ятирічку слід розглядати лише, як відрізок генерального десятирічного пляну, пляну побудови розгорнутого соціалістичного суспільства на технічній основі, адекватній соціалістичним відношенням. Основними настановами генерального пляну в цілому, а тому в певній мірі і пляну на 1933—37 р. повинно бути:

1. Завершення побудови системи соціалістичних виробничих відносин в нашому господарстві і насамперед між містом та селом.

2. Реалізація історичного гасла „наздогнати і перегнати технічний рівень передових країн“, насамперед рівень ПАСШ, що дасть можливість підвести під все наше господарство технічну базу, адекватну соціалістичним відношенням в місті і на селі, перетворивши СРСР на провідну країну не лише в соціально економічному але і в технічному відношенні.

3. Усунення на підставі високої техніки основних протиріч між містом та селом.

4. Усунення в основному протиріч між фізичною і розумовою працею.

5. Максимальне усупільнення побуту на основі його індустріалізації, що лише одне може розкріпачити мільйони жіноцтва, звільнивши їх для більш продукційної суспільної праці.

Ці гасла повинні бути провідними і при побудові пляну другої п'ятирічки; це—наше завтра. Але п'ятирічку, як суто конкретний плян треба щільно пов'язати з нашим сьогодні. Ось чому, будуючи гіпотезу другої п'ятирічки, треба буде мати перед собою як модель нашого господарства за 10 років, так і календарний плян побудови цієї моделі. Коли не мати такої моделі, то це значить не мати конкретних уявлень про перспективи нашого розвитку. З другого боку, коли не побудувати календарного ланкового зв'язку між сьогодні і завтра, то це значить не мати уявлення про певну черговість і послідовність соціалістичної реконструкції окремих галузей нашого господарства. (Звідси напівфантастичні прожекти а ла Сабсович щодо індустріалізації вже зараз побуту, щодо широкого вживання вже зараз електрики в сільському господарстві, минаючи певний етап тракторизації тощо).

*) Перероблена стенограма доповіді автора в комісії перспективного планування Держплану України. Стаття друкується в порядку обговорення. Ред.

Що значить догнати рівень технічного розвитку передових капіталістичних країн? Досягти абсолютного рівня промислового виробництва ПАСШ, як найбільш технічно розвиненої країни (рівня витопплення чавуну, добування вугілля тощо)? Безумовно ні, тому, що при рівному абсолютно виробництві металу, машин тощо ми будемо мати меншу душеву забезпеченість цих виробів, порівнюючи з ПАСШ.

Чи це значить перевищити абсолютний рівень виробництва, щоб досягти відносного рівня (на душу населення)?

Теж ні, тому що дві системи відрізняються не тим, що і скільки вони виробляють, а тим, як вони виробляють. З цього виходить, що досягти технічного рівня ПАСШ, значить досягти рівня їх машиноозброєності, енергоозброєності і хемічної озброєності в головніших галузях виробництва. Цілком зрозуміло, що реалізація американського рівня С/В в головніших галузях народного господарства дозволить нам перейти абсолютний рівень виробництва цих галузей в ПАСШ, завдяки більшому обороту капіталу у нас, порівнюючи з капіталістичними країнами.

Рівень капіталоозброєності праці найліпше характеризується масою нагромадженого металу в країні, тому що вартісні показники дуже умовні, а тимчасом метал є основний матеріал для побудови машин, конструкцій, споруджень тощо. Нижче ми наводимо таблицю споживання чавуну в млн. тонн. (для післявоєнних років взято не споживання, а виробництво):

	ПАСШ	Німеччина	СРСР *)
1880—1913	464,7	268,7	(68,4)
1914—1918	172,1	60,7	(15,5)
1919—1929	382,4	120,0	(15,8)
Умовний фонд нагромадження	540,0	220,0	(47,0)
Населення (млн.) . . .	105,0	62,0	158,0
Металу на душу (тонн)	5,1	3,1	0,3

Умовний фонд нагромадженого металу вираховано так: продуктивне споживання металу за період 1914—18 р. зменшено для ПАСШ на 25% і для Німеччини і Росії на 75% за рахунок воєнних потреб; кореговану суму зменшено на 45%—за рахунок корозії металу тощо.

Таким чином, порівнюючи з виробництвом 1928 року, фонд нагромадженого металу кожної країни перевищує річне вироблення металу в 15—20 разів. Наведені цифри свідчать також про те, що довоєнна Росія була „диком шита“ в точном розумінні цього виразу.

Ціною великих зусиль ми робимо за п'ятиріччя 1929—33 р. крок історичного масштабу від 4,0 до 17,0 млн. тонн річного витопплення чавуну. Цим самим ми утворюємо умови, при яких СРСР за другу п'ятирічку добуде близько 100 млн. тонн металу, цебто в двічі більше ніж добула дов. Росія за весь час свого історичного розвитку. Але цього буде безумовно замало, бо душевий фонд металу становитиме в 1937 лише близько 0,9 тонн. Орієнтовно можна вважати, що для досягнення рівня с/в ПАСШ нам потрібно довести душеве нагромадження металу до 2,0 тонн, виходячи з того, що функціонально у нас тонна металу дорівнює мінімум 2 тоннам ПАСШ; крім того, у нас будуть значно менші витрати металу на будівництві споруджень і будівель, на залізниці, на

*) Показники до 1919 р. взято в межах довоєнної Росії.

різні непродукційні цілі тощо. Нарешті, беручи останнє слово техніки ми маємо змогу будувати рівноцінні машини із зменшеними витратами металу, замінюючи чорний метал високоякісним і легким тощо. Отже, виходить, що для „догону“ технічного рівня ПАСШ нам треба буде побудувати металевий кістяк СРСР вагою в 300 млн. тонн, основним елементом якого будуть машини. А для цього нам треба буде досягти в 1942 році орієнтовно 50 млн. тонн витоплення чавуну проти можливих 9 млн. тонн в 1932 р.

Що значить побудувати металургію спроможністю 50 млн. тонн чавуну? Це значить побудувати цілий комбінат залізрудних підприємств, вугільних шахт, коксових устав, електровень, залізниць, заводів важкого машинобудівництва тощо. Проте металізація країни завершується лише тоді, коли метал через систему різноманітних галузів машинобудівельної промисловости набирає форми різних машин, конструкцій тощо, за допомогою яких лише й можна перебудувати все народне господарство, включаючи і саму важку індустрію. А це визначає, що для побудови всієї системи провідних галузей треба буде вкладати на тонну виробничої спроможности металургії не 450 крб. капіталу (капіталовкладення на руду, вугілля, кокс, електрику, домни, мартени тощо), а в декілька разів більше. Достатньо сказати, що для перетворення металу в машини потрібно вкладати на тонну виробничої спроможности металургії мінімум 1,6 тис. крб. лише на побудову системи галузей машинобудівництва, кольорової металургії і енергетики для цих галузей. Таким чином загальний обсяг капіталовкладень в групу А треба обраховувати, користуючись, по перше, певними пропорціями між галузями, пов'язаними поміж себе технологічними процесами, і по друге, вартістю збільшених вимірників, віднесеною до певної відправної бази (запр., на тонну виробничої спроможности металургії); це дає нам можливість оцінити вартість всього виробничого ланцюга в цілому. З другого боку, розвинення транспорту і всіх споживних галузей народного господарства (сільське господарство, легка промисловість, комунально-житлове господарство тощо), можливе лише на основі такого зросту провідних галузей, потрибуватиме додаткових капіталовкладень в певній пропорції до продукції групи А.

Для визначення же загальної суми капіталовкладень в групу А і Б слід виходити із вартости капіталовкладень на одиницю певної основної продукції групи А. Так, загальні підрахунки свідчать, що нагромадження кожної тонни металю в нашій країні за умов сучасної техніки визначає необхідність капіталовкладень орієнтовно в 1600 крб. Тому, для нагромадження за десять років (1933 — 1942) додаткового фонду металю в 250 млн. тонн на капітальне будівництво СРСР за ці роки треба буде вкласти орієнтовно 400 — 425 млрд. крб. проти вартости існуючих основних фондів СРСР в 100 млрд. крб.

Реалізація такого програму обумовлює такі ліміти промислової продукції СРСР на 1942 р.: 50 млн. тонн чавуну, 450 млн. тонн кам'яного вугілля, 50 млн. кль. міцности електровень, 40 млрд. карб. машинобудівельної продукції тощо. При таких лімітах в народне господарство СРСР за 1933 — 1942 р. р. було б вкладено на 200 млрд. карб. машин (в цінах 1931 р.), що еквівалентно майже 150 млн. тонн металю. Це дало б нам змогу перегнати рівень машиноозброєности США в вирішальних галузях; теж саме було б і в відношенні енергоозброєности праці, коли не враховувати марнотратну енергетику майже 80% легкового автомобільного парку США. Орієнтовно можна вважати, що при запроектованому, зрості коефіцієнту швидкості обігу капіталу народній

прибуток СРСР становив би в 1942 р. біля 250 млрд. крб. проти 45 млрд. крб. в 1931 р. Отже, наздогнавши рівень капіталоозброєності США, ми одержали б продукцію значно більшу, ніж останні.

Всі накреслені ліміти обумовлені потребою реалізації завдання — за десятиріччя наздогнати рівень техніки передових країн.

Якими ж шляхами треба йти до цього? Як побудувати міст між сьогодні і завтра? Було б неправильно користуватися тут методом динамічних коефіцієнтів, нагромадження процентів на проценти. Основним методом перспективного планування повинен бути ланцюговий метод інженерно-комплексних запроектовань. Це визначає, в першу чергу, необхідність конструювати перспективний план в календарному розрізі, виходячи з положення: сьогодні утворювати передумови для завтрашнього розгону. Це виходить вже з того, що коли сьогоднішнє нагромадження є результат народнього прибутку поточного року, то приріст завтрашнього нагромадження і завтрашнього народнього прибутку буде результатом поточного нагромадження в тій мірі, в якій останнє в формі ефективних основних фондів збільшує продукційність суспільної праці.

З другого боку, це значить, що, конструючи щорічний приріст ефективних основних фондів, ми повинні будемо одночасно запроектувати і технічно можливий коефіцієнт швидкості обігу цього капіталу, користуючись методом так званих збільшених вимірників. Нарешті, треба встановити певне вихідне співвідношення між капіталовкладенням і народнім прибутком, ураховуючи необхідність зросту споживчих, соціально-культурних і інших потреб, оскільки останнє є само передумова підвищення продукційності суспільної праці.

Користуючись таким ланцюговим методом, можна орієнтовно визначити таку динаміку капіталовкладень СРСР за десятиріччя 1933—42 р. (млн крб за цінами 1932 р.): 24 млн крб в 1933 р., 40 млн крб. в 1937 р. і 65 млн крб в 1942 р.

Для забезпечення накресленого обсягу будівництва і зростаючих споживчих, соціально культурних і інших потреб треба буде мати відповідно таку динаміку народнього прибутку СРСР: 65 млн крб в 1933 р. 140 млн крб в 1937 р. і 250 млн крб в 1942 р.

Накреслюючи таку динаміку, ми виходимо з положення, що протягом 1933—1937 р. р. щорічний приріст ефективних основних фондів виробничих галузей СРСР становитиме пересічно 18 млрд крб., а протягом дальших років пересічно 25 млрд крб. Реалізація цього завдання визначає необхідність суворої концентрації будівництва, щоб запобігти тимчасовому омертвінню капіталу в формі недобудованих об'єктів. Теж стосується комплексності будівництва, щоб запобігти тимчасовому омертвінню капіталу, завдяки неповному його навантаженню (наприклад, коли побудова електровні відстає або випереджає побудову споживачів енергії і т. ін.) Нарешті, реалізація цього завдання визначає необхідність такого прискорення строків будівництва, щоб велике промислове будівництво закінчувати за рік плюс три місяці пускового періоду, а все інше будівництво за 6—8 місяців.

Друге умовне положення накреслених темпів це необхідність прискорення коефіцієнту обороту ефективного капіталу на 15% за перше п'ятиріччя і на 25% за 1933—1942 р. р. Лише при цій умові щорічний приріст ефективних основних фондів СРСР в накресленому вище розмірі дасть можливість так піднести продукційність суспільної праці, що гарантуватиме запроектовані вище темпи приросту народнього прибутку.

Треба, однак, зазначити умовність підрахунків щодо обігу капіталу. Взагалі кажучи, щодо цього протягом п'ятирічки діятимуть фактори

двоєкого порядку, до факторів що можуть вплинути на загання обігу капіталу належать: 1) зріст капіталоемних галузей народного господарства з відносно зниженим виходом продукції на капітал (електрика, хемічна промисловість, виробництво високоякісного металу і т. д. 2) зріст органічного складу капіталу в результаті загального підвищення технічного складу капіталу; 3) авансування капіталом об'єктів з відносно збільшеним періодом обігу капіталу (залізниця) тощо.

В протилежному напрямку діятимуть фактори, що прискорюють обіг капіталу саме: 1) прискорення темпів будівництва і строків будівництва окремих об'єктів, що поліпшує структуру основного капіталу (зниження співвідношення між дієвою частиною основних фондів і частиною в будівництві); 2) зріст галузей з відносно підвищеним обігом капіталу, насамперед сільського господарства, а в ньому скотарства і птахівництва і т. і. 3) прискорення виробничого процесу в результаті змін в самому технологічному процесі виробництва, значного підвищення ролі транспорту і зростання машиноозброєності і енергоозброєності праці 4) узбільшення (укрупнення), комбінування і висока технічна концентрація капіталовкладань, що призводить до поліпшення структури основних фондів. В цьому напрямі діє також підвищення в основному капіталі питомої ваги устаткування за рахунок зниження будівель, споруджень тощо. 5. Нарешті вирішальне значення в справі прискорення кругообігу капіталу матиме щороку зростаюче навантаження останнього в результаті низки організаційних умов: кольцювання електровень, укрупнення МТС, підвищення змінності при зменшенні робочого дня, що гарантує посилення інтенсивності праці, загальний ріст технічної культури і таке інше. Тут ми маємо великі резерви, оскільки, напр., навантаження електровень, тракторів механізмів в будівництві тощо зараз не перевищує 30—35%.

Виходячи з цього, ми робимо умовне припущення, що фактори останнього порядку, протягом другої п'ятирічки дадуть змогу прискорити обіг основного капіталу СРСР за п'ятиріччя орієнтовно на 15%.

Ще раз підкреслюємо умовність цього допущення, бо не маємо змоги перевірити його методом збільшених вимірників по окремих галузям виробництва; 15% прискорення обороту капіталу є мінімум; коли він збільшиться, тим краще, бо зросте і будівництво і споживання, але це треба довести при проектуванні окремих об'єктів будівництва.

Ми запроєктували певну нерівномірність в темпах розвитку окремих галузей, оскільки на певних відрізках провідні галузі повинні будуть йти більш швидким темпом, ніж інші галузі, для того, щоб утворити матеріальну базу розвитку останніх. Нерівномірність в темпах буде і в загальній динаміці капіталовкладень: так, за період 1933—37 р. р. капіталовкладення по СРСР в цілому становитимуть 150 млрд крб проти 45 млрд крб за 1929—32 р. р. і проти 250—275 млрд крб за 1938—42 р. р. Це цілком зрозуміло бо скок від 19 млрд крб капіталовкладень в 1932 р. і 12 млрд крб в 1931 р. до 40 млрд крб в 1937 р.—справа значно складніша, ніж скок від 40 млрд крб. до 65 млрд крб в 1942 р. Це справа не кількісних дистанцій, а якісних: на підступах другої п'ятирічки ми будемо виробляти машин на 6 млрд крб і електроенергії 20 млрд квт-годин тоді як на підступах третьої п'ятирічки ми будемо мати продукцію машин на 18 млрд крб (в тому числі велику кількість машин, що виробляють машини) і 80 млрд квт-годин електроенергії. Крім того слід мати на увазі, що протягом другої п'ятирічки треба буде ще побудувати ті заводи, які будуть виробляти машини для виробництва машин, цебо закласти самий фундамент машинобудівництва. Нарешті, друга п'ятирічка повинна розв'язати багато інших проблем: транспорту, легкої промисловости, житло-комунального господарства тощо

де стоїть справа не лише дальшого розвитку, як це буде в 1938—42 роках, але і генеральної їх перебудови. Все це лімітує наші можливості і потреби на 1933—37 рік. Було дурницею не розуміти всього цього і одразу робити скік в царство свободи вже протягом 1933—37 року, переганяючи на папері рівень ПАСШ вже в 1937 році. Але навіть при такому календарному розрізі генерального плану запроєктовані темпи зросту основних фондів і народнього прибутку СРСР неймовірно високі.

Чи можливі такі темпи, які перевищують в 5-6 разів темпи ПАСШ за період їх найшвидшого зросту? Так, можливі завдяки величезним перевагам соціалістичного господарства над капіталістичним. У свій час ми досить докладно формулювали ці переваги, які в основному зводяться до от чого:

1. Підвищена проти капіталістичних країн норма капіталонагромадження (25—30% до народнього прибутку проти 10% для дов. Росії), завдяки знищенню експлуататорської класи і всіх непродуктивних витрат капіталістичного ладу.

2. Розвиток на останньому рівні техніки, минуючи етапи технічного розвитку капіталістичних країн, що в великій мірі збільшує ефективність капіталовкладань.

3. В тому ж напрямку діє підвищена проти капіталізму технічна концентрація будівництва (велетні заводи, велетні агрегати), комбінація спеціалізація, кооперування тощо.

4. Вище ніж за капіталізму навантаження ефективного капіталу, а тому підвищена швидкість його обігу.

5. Можливість ациклічного розвитку, а тому неможливість періодичного провалу в темпах, що властиво капіталізмові.

6. Рациональний географічний розподіл праці, а тому при більшій ефективності капіталу і продукційності праці менші транспортні витрати.

7. Пов'язання з цим можливість найефективнішої експлуатації природних ресурсів, завдяки їх націоналізації.

8. Високі організаційні форми господарювання в промисловості і в сільському господарстві, що великою мірою збільшує продукційність суспільної праці.

9. Соціалістична організація праці: зменшення всіх форм непродукційної праці і класи ледарів, соціалістична розстановка робочої сили і засобів виробництва, нові форми праці, нове відношення до праці (соцзмагання і ударництво тощо*)

10. Принципово відмінний проти капіталістичних країн характер всіх надбудов (держава, партія, суспільні організації, мистецтво тощо), всі дії яких спрямовано на утворення передумов якнайуспішної соціалістичної реконструкції нашого господарства.

Нарешті, невичерпані резерви виробничого ентузіазму і творчої активності широких трудящих мас, господарів країни.

Цілоком зрозуміло що всі ці переваги радянського господарства, як зазначив тов. Сталін на XVI з'їзді партії, повністю зумовлюються тим, що у нас влада і засоби виробництва належать трудящим, що робітничка класа працює у своїх власних інтересах що розподіл народнього прибутку відповідає інтересам трудящих мас і завданням соціалістичного будівництва тощо.

*) „С общественной точки зрения производительность труда возрастает также с его экономией (бережливым и хозяйственным его применением), а последняя включает в себя не только экономию на средствах производства, но и устранение всякого бесполезного труда“ (Маркс).

В протилежному напрямку діє опір класового ворога в різних формах класової боротьби, що посилює труднощі нашої перебудови, але не зменшує наших можливостей в справі досягнення рівня передових країн за 10 років.

Виходячи з основних настановлень генерального плану, як їх було сформульовано вище, можна вважати, що капіталовкладання Союзу в цілому становитимуть за п'ятиріччя 1933—37 р. орієнтовно 150 млн. крб. за цінами 1932 р. проти 45 млн. крб. за 1929—32 р., що еквівалентно 100 млн. тонн металу. Щоб мати таку кількість металу за п'ятиріччя, треба буде довести витоплення чавуну в 1937 р. до 25 млн. тонн, потужність електростанцій відповідно до 20—22 млн. квт, здобування вугілля до 220 млн. тонн тощо.

При обсягу капіталовкладань в 150 млрд. крб. народний прибуток СРСР за п'ятиріччя „повинен становити близько 500 млрд. крб., виходячи із 30% пересічної норми нагромадження. Інакше кажучи, народний прибуток СРСР за цінами 1932 р. повинен становити в 1937 р. близько 140 млрд. крб. проти можливих 55 млрд. крб. в 1932 р.

Виходячи із 150 млрд. крб. капіталовкладань по Союзу, ми встановлюємо для України ліміт капіталовкладань в 30 млрд. крб. на п'ятиріччя 1933—37 р.

Другим лімітом, на який ми орієнтувалися при побудові гіпотези, було виробництво 13,5 млн. тонн чавуну для України в 1937 р. проти 25 млн. тонн по Союзу. (Зниження питомої ваги України за рахунок зросту УКК).

Дальший метод побудови був такий: встановлюючи галузеві ліміти, ми користувалися поперше, збільшеними вимірниками (витрати капіталу на тонну металу, вугілля, на квт. енергії, на км. залізниць, на кв метр площі тощо), подруге, існуючими технічними нормами (відношення коксу до металу, металу до машин тощо). Очевидячки, при дальшому уточненні цієї гіпотези в першу чергу треба буде уточнити всі прийняті норми відповідно до можливості передової техніки, бо було б неправильно і на 1937 р. брати 1,1 тонн коксу на тонну чавуну, як це є тепер і т. д. З другого боку, ми враховували спеціалізацію України, як виробничого комплексу Союзу в цілому, при чому ліміт вугілля, коксо-хімічної промисловості, електрифікації машинобудівництва тощо до певної міри обумовлювався лімітом металу в 13,5 млн. тонн на 1937 р.

Всі галузеві запроектування на п'ятиріччя було пов'язано календарно, як з 1932 р., так і з 1938 р., при чому, встановлюючи загальні щорічні ліміти, ми виходили з можливого балансу будматеріалів, розгортання нашого машинобудівництва тощо.

Відповідно до накреслених шляхів і темпів розвитку України в другу п'ятирічку, можна орієнтовно встановити такі галузеві ліміти капіталовкладань на п'ятирічку в цілому (див. табл. на 33 стор.):

Переходимо до капіталовкладань в провідні галузі народного господарства.

а) Металізація країни. Прискорення темпів індустріалізації СРСР в напрямку загального підвищення рівня машиноозброєності і енергоозброєності праці вимагає насамперед значного авансування країни металом.

При посилених темпах розвитку металургії СРСР в цілому (25 мм. тонн чавуну в 1937 р. проти 9,0 млн. тонн в 1932 р. і 4,0 млн. тонн в 1929 р.) прискорення темпів металізації Союзу повинно буде йти в основному за рахунок розвинення східної бази Союзу — Урало-Кузбасу. Ось чому українська металургія затримає в другу п'ятирічку темпи свого розвитку, залишаючись поки ще першою базою Союзу. Виходячи

Галузі народного господарства;	Вклад ¹⁾ нетто	Вклад. брутто
1. Промисловість ВРНГ разом з пром-кооперацією	8000	10500
2. Промисловість НКПостачання, включаючи елеватори й холодники	1900	2300
3. Електрифікація	1900	2000
4. Сільське господарство	5100	6000
5. Транспорт разом	5000	5350
В тому числі: залізниці	2500	2750
водн. і повітр	900	950
безрейковий	1600	1650
6. Зв'язок	300	325
7. Комунальне господарство *	1500	1525
8. Житлове господарство	3350	3375
9. Споживча кооперація	860	1200
10. Освіта	1250	1250
11. Охорона здоров'я	540	580
12. Інші	300	300
Разом	30000	30000

¹⁾ Вкладання нетто у виробничі галузі народного господарства взято без вкладань в житлове, комунальне й соціально-культурне будівництво, які проходять по відповідних розділах. Вкладання нетто в сільське господарство не включають також певну частину коштів по розділу „індустріялізація“, яка сума перенесена в промисловість. Вкладання в приміське сільське господарство перенесено із споживчої кооперації до сільського господарства. Нарешті капіталовкладання в сільське господарство не включають вартости природного зросту череди, зменшуючи тим самим фактичний зріст основних капіталів: не включено і вартости хемічних угновань, оскільки ці витрати слід вважати не за капітальні, а за експлуатаційні. В свою чергу комунальне господарство взято без електростанцій, маючи на увазі взагалі перехід до будівництва станцій загального користування. Винятком є промисловість НКПостачання, де витрати на цукрову промисловість включають і витрати на сільське г-во. Автотранспорт проходить по всіх інших галузях. Вкладання бруто у виробничих галузях включають відповідні витрати, що дублюються між окремими галузями.

з цього, Україні можна орієнтуватись на витоплення в 1937 р. 13,5 млн. тонн чавуну проти 5,1 млн. тонн в 1932 р. і 3,5 млн. тонн в 1929 р.

При ліміті в 13,5 млн. тонн чавуну в 1937 р. нам треба буде вкласти в українську металургію разом з рудною промисловістю близько 1.500 млн. карб. нетто. Цей підрахунок ми зробили, користуючись збільшеними вимірниками і виходячи з положення, що виробнича спроможність металургії СРСР становитиме на початок другого півріччя 1933 року 17 млн. тонн, а УСРР відповідно—10 млн. тонн.

Ми робимо таке припущення не зважаючи на те, що йдемо в 1931 р. з проривом в строках реконструкції і будівництва нових заводів майже на півроку. Ліквідація цього прориву вимагатиме великого напруження в 1932 році, проте, ми вважаємо, що при певних зусиллях металургія СРСР буде мати в 1933 році виробничу спроможність в 17 млн. тонн, а УСРР—в 10 млн. тонн.

Накреслені запроектування дають можливість закінчити реконструкцію існуючих заводів і поширити нові заводи з тим, щоб забезпечити в 1938 р. 15 млн. тонн чавуну. Цей ліміт капіталовкладань автоматично треба було б збільшити, коли б ми не надолужили в 1932 р. прориву 1931 р.

В наслідок цих капіталовкладань Україна матиме в 1937 р. низку металургійних велетнів світового масштабу; от, виробнича спроможність заводу ім. Дзержинського становитиме 1,9 млн. тонн, заводу ім. Томського 1,9 млн. тонн, Озівсталі—1,6 млн. тонн, Криворізького 1,2 млн. тонн, Дніпросталі—1,2 млн. тонн, зав. ім. Ворошилова—1,1 млн. тонн і т. і. Тут слід зупинитися в декількох словах на проблемі надзвичайного значення—якісних і легких металів. Нашим завданням повинно бути: наздоганяючи, переганяти. І це треба зробити в галузі якісного і легкого металів, бо розвинення сучасної промисловості цілком базується на тому і другому: авто і авіобудівництво потребує хромо-нікелевої і хромо-ванадієвої сталі; машинобудівництво—хуткорізної сталі; хімія—кислототривкої і жаротривкої сталі; різні конструкції і харчова промисловість—нержавної сталі; гірничо-промисловість—сталі, із властивостями алмазу; електротехнічна промисловість потребує цілої низки спеціальних сталей і т. і. Якісна сталь обумовлює зниження норм витрат металів при одночасному збільшенні міцності конструкцій, прискоренню темпа виробничого процесу машини тощо; нарешті, слід зазначити економію на амортизації легірованої сталі (стійкість проти корозії). На базі енергії Дніпрельстану Україна повинна спеціалізуватися на різних феростопках і спеціальних сталях, організуючи одночасно виробництво якісного металів в звичайних мартенівських печах. Отже, треба орієнтуватися на виробництво по Україні в 1937 р. близько 1,0 млн. тонн легірованої і вуглецевої сталі (6,5% від загальної продукції сталі проти 4% для ПАСШ в 1928 р. Разом з цим треба буде поширити виробництво алюмінію і магнію, орієнтуючись для алюмінію на 50 тис. тонн виробництва в 1937 р. Поширене виробництво легких металів зв'язано, як з розвиненням загального і електротехнічного машинобудівництва, так і з потребами електрифікації.

Накреслені запроектування, забезпечуючи по Союзу баланс металів в 1937 р. в 25 млн. тонн, дадуть змогу щороку вкладати в народне господарство СРСР більше металів, ніж за 10-річчя 1920-30 р. Отже, за другу п'ятирічку ми закладаємо під народне господарство металевий фундамент в 100 млн. тонн проти 42 млн. тонн за період 1929—1932 р і проти орієнтовних 35—40 млн. тонн за період 1870—1913 рр. (ураховуючи корозію металів тощо). Інакше кажучи, коли в 1930 р. на душу на селення СРСР припадало 0,30 тонн нагромадженого металів, то в 1937р припадатиме майже 0,9 тонна, що дасть змогу збільшити у великій мірі машиноозброєність і енергоозброєність праці трудящих мас СРСР.

б) Машинізація країни. Металізація країни завершується тільки тоді, коли метал через систему машинобудівництва набуває форми засобів виробництва для всіх інших галузей народного господарства. Коли метал не пройде через машинобудівництво, він технічно не може бути фактором реконструкції і поширення інших галузей. Ось чому в другій п'ятирічці справа полягатиме в тім, щоб металів в 25 млн. тонн надати форми відповідних машин і конструкцій, за допомогою яких ми зможемо поширити капітальне будівництво інших галузей народного господарства. Ось чому ми підкреслюємо, що в другій п'ятирічці центральне місце треба приділити машинобудівництву, бо побудова і організація машинобудівництва взагалі більш складна справа, ніж побудова металургії, особливо, маючи на увазі, що при 25 млн. тонн

металу нам треба буде побудувати машинобудівельну промисловість, що в багатьох галузях буде дорівнювати американському рівню.

У зв'язку з цим темпи розвитку машинобудівництва будуть перегаляти темпи інших галузей народного господарства. До війни російська промисловість виробляла машин на 300 млн. карб. в сучасних цінах; в 1931 р. СРСР виробить машин, включаючи електромашинобудівництво і метвироби, на 3,5 млрд. карб.; в 1937 р. продукція машинобудівельної промисловості СРСР становитиме 17-18 млрд. карб. Таке розгортання машинобудівництва цілком відповідає потребі народного господарства СРСР в машинах на п'ятиріччя (біля 60—65 млрд. карб.). Проте накреслені темпи розгортання машинобудівництва надзвичайно напружені вже хоча б тому, що протягом п'ятирічки треба ще буде побудувати низку машинобудівельних заводів, за допомогою продукції яких треба буде побудувати низку інших заводів з тим, щоб лише продукція останніх забезпечила поширення основних фондів всіх інших галузей народного господарства.

Таким чином п'ятирічка машинобудівельної промисловості є найбільш напружене місце в наших проектуваннях. Тут треба виходити з положення, що будівництво великого заводу повинно тривати один рік, а пусковий період—3 місяці. Коли ми цього не будемо мати, коли не опануємо техніки сучасного машинобудівництва, то не будемо мати, тої продукції, що нам потрібна.

В якому напрямку повинно розвивати машинобудівельну промисловість СРСР протягом другої п'ятирічки?

— В напрямку забезпечення технічної незалежності від капіталістичних країн і максимального підвищення продукційності суспільної праці. Перше завдання визначає необхідність побудови тих галузей машинобудівництва, які працюють на саму групу А; а саме: варстатобудівництво і ливарне виробництво деталей тощо; важке машинобудівництво, що обслуговує гірничу, металургійну і іншу важку промисловість; електротехнічне машинобудівництво; виробництво паросилового устаткування; хімічне машинобудівництво і т. і. Побудова цих галузей що взаємно обслуговують одна одну, означає закінчення побудови самого фундаменту індустріалізації країни. Реалізація цього першого завдання дає технічну можливість одночасної реалізації інших проблем машинізації СРСР в напрямку, який було накреслено XVI З'їздом партії VI з'їздом рад і останніми пленумами ЦК ВКП(б). В першу чергу це стосується всіх галузей транспортного машинобудівництва (паротяго-вагоно, судно-авто- і авіобудівництва), оскільки транспорт є важливий фактор прискорення швидкості обігу капіталу і раціонального геотрафічного розподілу праці. Сюди слід віднести також тракторбудівництво і виробництво різних двигунів, що замінюють дорогу в експлуатації живу тягову силу. У сільському господарстві, де ще 1928 р. було більше третини господарств без худоби, індустріалізація енергетики є вирішальний фактор масового підвищення продукційності праці. Заміна рухової живої сили механічно зв'язана також з поширенням всілякого роду транспортних механізмів у всіх галузях народного господарства (внутрішньо-промисловий транспорт, транспорт на будівництві тощо). Отже, перший цикл механізації, пов'язаний із зростом енергоозброєності праці, охоплює також весь процес транспорту в широкому розумінні, починаючи від паротяга і авто, і кінчаючи зводом і конвеєром.

Другий цикл механізації охоплює найбільш трудомісткі роботи, як гірна, лісова, торфова і будівельна промисловість тощо, де стоїть завдання широкої механізації робіт мускульного характеру. Сюди відноситься також необхідність механізації робіт щодо навантаження

і розвантаження у всіх галузях і особливо на транспорті. Широка механізація такого роду масових трудоемних виробництв є тим більше потрібна, що саме ці галузі були найбільш технічно відсталі, а тимчасом повинні будуть зростати надалі дуже високими темпами. Особливо це стосується будівництва, де скоро обсяг робіт перевищить американський, а техніка будівництва залишається на кустарному рівні.

Третій цикл механізації охоплює роботи масового сезонного характеру, як от сажання і збір бавовин, цукрового буряку, картоплі і інш. трудоемних культур. Механізація цих робіт є необхідна передумова рівномірного використання робочої сили в часі, а значить найбільшого піднесення масової продукційності праці.

Взагалі ж центральним завданням другої п'ятирічки в справі механізації виробничих процесів повинно бути максимальне піднесення масової продукційності праці, оскільки це забезпечує високі темпи зросту народнього прибутку, забезпечує зменшення розриву між фізичною і розумовою працею, кваліфікованою і некваліфікованою тощо.

Поруч широкої механізації робіт фізичного трудоемного характеру стоїть завдання широкої механізації масових рахівничо-статистичних робіт, бо планувати масштаби будівництва в 20—25 мільйонів тонн чавуну буде майже неможливо при сучасному рівні озброєності статистики і бухгалтерії. Нарешті, механізація різних побутових виробничих процесів на основі їх усунування є необхідна передумова масового піднесення продукційності праці жіноцтва в цілому.

Масова одночасна механізація всіх зазначених робіт є необхідна передумова високих темпів будівництва; але треба застерегти тут від багатьох лівих заскоків щодо цього: безумовно, при балансі в 25 мільйонів тонн металу можна набагато підвищити рівень с/в, ніж при балансі в 4-5 мільйонів тонн (1929-1930); проте 25 мільйонів тонн металу далеко ще від 40-50 мільйонів тонн; ось чому більшість наших коров в другу п'ятирічку доведеться доїти руками, а не електрикою і т. і.

Яку структуру матиме українське машинобудівництво? Безумовно, що між Україною і іншими районами Союзу буде певний розподіл праці з цього погляду. Спеціалізація українського машинобудівництва, очевидно, повинна йти напрямком виробництва устаткування для вугільної, гірничої, металургійної і інших галузей важкої індустрії (важке машинобудівництво); напрямком казанобудівництва, турбобудівництва, дизельбудівництва тощо; напрямком всіх видів транспортного машинобудівництва (паротяго-вагонобудівництва, судно-авто-і авіобудівництва), напрямком розвинення певних галузей вертстатобудівництва; напрямком електротехнічного виробництва (трансформатори, кабелі можливо електротяги тощо); тракторобудівництва, хемічного машинобудівництва тощо.

Розвиток всіх зазначених металоємних і енергоємних галузей має своєю базою наявність всіх відповідних передумов, як вугіль, електрика, метал взагалі, високоякісний і легкий зокрема, тощо. Продукція цих галузей обслуговуватиме не лише власні потреби першої кам'яновугільно-металургійної бази СРСР, але й потреби інших районів (міжрайоновий розподіл праці).

Нижче зазначені галузі в основному повинні будуть працювати на внутрішній ринок УСРР, а саме: сільсько-господарське машинобудівництво (в тому числі нові галузі, що обслуговуватимуть потреби меліорації, скотарства, птахівництва тощо); виробництво устаткування для харчової промисловості, будівельної, зокрема шляхового будівництва, комунального господарства, споживчої кооперації (громадське харчування тощо) і т. і. Надалі доведеться детальніше опрацювати як номенкля-

туру самих заводів так і характер її виробів, маючи на увазі, що багато з цих виробництв будуть новими галузями в машинобудівництві всього Союзу (наприклад, виробництво екскаваторів, устаткування для м'ясо-холодобоєної промисловости, електротехнічного устаткування для сільськогосподарства, комунального господарства тощо). При цьому слід мати на увазі, що не пізніш 1937 року доведеться закладати нові верстати для поширеного виробництва вже 1938—40 років.

Для уявлення наших потреб в машинах на майбутнє досить навести приклад тракторобудівництва: коли б ми не реконструювали за 5 років сучасний ХТЗ, то з 1938 року ХТЗ працював би лише на амортизацію тракторного парку УСРР, бо при наявності тракторного парку УСРР в 1938 році в 250000 машин щорічна амортизація становитиме близько 50000 машин.

Розвиток українського машинобудівництва повинен цілком відповідати директивам партії щодо спеціалізації і кооперування, оскільки така побудова машинобудівництва обумовлює велику економію на капіталовкладаннях і експлуатаційних витратах (економія завдяки кооперації металургії і заготовчих заводів, спеціалізації, стандартизації і масовому поточному виробництву деталей тощо). Крім того така організація, збільшуючи можливість подальшої реконструкції машинобудівництва, зменшує витрати на реконструкцію.

Використовуючи на основі кооперування всі вигоди усупільнених форм праці, надалі треба буде особливо детально проробити питання міжрайонного кооперування як в самій Україні, так і між Україною і іншими районами Союзу. До цього слід додати, що будуючи наше машинобудівництво на новому місці, ми з самого початку повинні орієнтуватися на найновішу техніку, як от: автоматизація, штампування деталей замість лиття, зварювання замість ниткування, виробка литва під тисненням, поточне виробництво тощо. Оскільки в деяких галузях закордонна техніка не розв'язує проблем нашого будівництва (особливо в сільському господарстві), треба буде самим вирішити низку завдань, як от проблема моторизації сільськогосподарських машин тощо.

Виходячи з положення, що не менш 40% українського металу мусить набрати форми різних машин метвиробів і деталей на Україні, ми орієнтуємось на доведення продукції українського машинобудівництва до 5,5 млрд. карб. в 1937 р. проти можливих 1,7 млрд. карб. в 1932 р. При цьому ліміті питома вага українського машинобудівництва в загальносоюзному знизиться за рахунок важкого і сільськогосподарського машинобудівництва, підвищуючись в низці інших галузей. Для побудови такого масштабу машиновиробництва треба буде вкласти за 5 років мінімум 1,500 млн. карб. Цей ліміт треба буде перевірити при детальнішому накресленню перспектив машинобудівництва України.

Оскільки машинобудівництво переганяє у своїх темпах всі інші галузі, ми в великій мірі прискорюємо в другій п'ятирічці темпи машинізації країни. Коли на початок 1929 року машиноозброєність праці становила на душу населення СРСР біля 50 карб., а в 1932 р. становитиме понад 90 карб., то в 1937 р. ми будемо мати нагромаджених машин понад 300 карб. на душу населення. Ці ілюстративні показники свідчать досить яскраво про те, що ми дійсно перетворюємось на країну металу, машин, електрики тощо.

в) Енергетика. Індустріальний тип суспільного виробництва характеризується, як високим рівнем машиноозброєності праці, так і високим рівнем енергоозброєності праці, при чому в енергетичному балянсі країни основну роль відіграє механічна енергія, а не енергія худоби. Ось чому темпи розгортання енергетики в другій

п'ятиріччі будуть випереджати темпи всіх інших галузей, відповідаючи темпам машинізації країни.

Ми будуюмо свою енергетику в основному на базі електрифікації, оскільки електрика є універсальною формою енергії і тому дуже легко трансформується в різні інші форми енергії (механічну, теплову, світлову, хемічну), обумовлюючи високий термічний коефіцієнт використання палива. Останнє пояснюється між іншим також тим, що сучасна електрифікація дуже щільно пов'язана з теплосиловими проценами бататьох галузей. Сполучаючи електрифікацію з теплофікацією і газифікацією, ми досягаємо 60% і більш використання тепловідатности палива, тоді як конденсаційна електрична установка дає до 20%, а паросилова стаціонарна не більше 10%.

Але, ми розглядаємо електрику не лише, як найбільш раціональну і економічну форму енергії протиставляючи її парі тощо; провідна роля електрики в виробничому процесі суспільства полягає в тому, що електрика виступає, як і хемія, фактором реконструкції технологічних і навіть біологічних процесів в багатьох галузях народнього господарства. От, зв'язок хемії і електрики дав електрохемію: зв'язок металургії і електрики — електрометалургію (електросталь, феростоппи); розвинення промисловости легких і кольорових металів зв'язано із вживанням електрики; в машинобудівництві електрика розв'язує проблему автоматизації і надзвичайного прискорення темпу виробничого процесу; в транспорті по-новому ставиться питання передачі вугілля тощо у зв'язку з поширенням електронного транспорту; електрифікація транспорту своєю чергою по-новому ставить питання географічного розміщення продукційних сил. В галузі зв'язку електрика зробила цілу революцію (радіо, телебачення тощо); в сільськомгосподарстві відкриваються величезні можливості вживання електрики в рільництві, скотарстві, птахівництві тощо; нарешті, лише електрика дасть можливість підвести індустріальну базу під найвідсталішу галузь виробництва — так зване хатне господарство.

Все це говорить за те, що для нас електрика виступає вирішальним провідним стержнем всього суспільного виробництва, щільно пов'язаним з технологічними і силовими процесами майже всіх галузей народнього господарства. Ось чому більш ніж неправильно було б розглядати будівництво електростанцій лише як побудову декількох мільйонів механічних коней. Електрику й хемію на підставі двостороннього їх зв'язку з іншими галузями треба щільно зв'язувати з технологічними процесами цих галузей; це справа ефективности капіталовкладень, а значить продукційности суспільної праці в цілому. Проте, було б неправильно не бачити того, що на відрізок всієї другої п'ятирічки основну ролю в енергетиці сільського господарства відіграватиме не електрика а трактор оскільки наприкінці 1937 року Україна буде мати лише 5,2 млн. квт. потужности електростанцій і тому в першу чергу зможе задовольнити потреби провідних галузей (металь, хемія, паливо, машинобудівництво), де вживання інших форм енергії або неможливе, або не раціональне. До цього слід додати, що виробництво цих галузей є умова розвитку всіх інших галузей. Крім того великим споживачем електроенергії в другу п'ятирічку виступає транспорт. Ось чому протягом найближчих 4-5 років не треба захоплюватися перспективами електрифікації в сільському господарстві, або побути можливими лише при балянсі в 10-12 млн. квт. потужности електростанцій.

Переходимо до конкретних запроектовань. Протягом п'ятирічки буде побудовано додаткову потужність станцій біля 4200 тис. квт. (слід мати на увазі, що в зазначені витрати входить будівництво не лише районних станцій, але й промислових тепло-електроцентралей) в зв'язку з

чим загальна міцність електростанцій УСРР на кінець 1937 р. становитиме 5,5 млн. квт. проти 1,3 млн. квт на кінець 1932 р. В другій п'ятиріччі робиться настанова на поширення тепло-електроцентралей, як ефективніших, ніж конденсаційні установи; проте останні становитимуть до 60% в балянсі потужності всіх станцій, а на гідростанції припадатиме біля 15%. Конденсаційні устави будуватимуться виключно в формі великих районних централей на низько-якісному і покидьковому палеві.

З метою утворення єдиної енергетичної бази, що гарантує підвищений коефіцієнт експлуатації станцій, зменшення резерву і нівелювання так званих „піків споживання, зменшення витрат на транспортування палива тощо, треба буде зв'язати окремі станції в систему пов'язаних між собою електрокілець, маючи при цьому на увазі необхідність зв'язку українських станцій з електрокільцями сусідніх районів. В першу чергу очевидно треба буде зв'язувати між собою енергосистеми Донбасу, Дніпра, Криворіжжя і Північного Кавказу. Зв'язок цих центрів має на меті обмін сезонною енергією між гідростанціями П. Кавказу і Дніпра і тепловими станціями Донбасу, централізацією резервів на випадок аварій тощо. Мережа передачі складатиметься із магістральних ліній при напруженні в 220 квт.; існуючі лінії в 115 квт. перетворюються на внутрішньо-районову мережу передачі. На всі роботи в галузі електрифікації України орієнтовно накреслена сума в 1900 млн. карб. на п'ятиріччя.

Зростання потреб на паливо з боку електровень, залізниць металургії тощо обумовлюють необхідність збільшення добування кам'яного вугілля на кінець п'ятирічки до 130 млн. тонн. (в межах України) Особливу увагу треба буде приділити торфу, орієнтуючись на добування 12-15 млн. тон в 1937 році проти 2. млн. тонн в 1932 році. При загальному ліміті капіталовкладень в паливну промисловість в 1750 млн карб. на кам'яний вугіль припадає біля 1600 млн карб., виходячи з необхідності закінчення реконструкції шахт старого Донбасу, добудови 53 великих шахт, розпочати будівництвом до 1933 р. і закладення протягом 1933-37 р. р. додаткової потужності шахт в 110 млн. тонн тощо. Більшу половину великих шахт треба буде закласти в 1936-37 р. р. з тим, щоб забезпечити підвищені темпи індустріалізації в 1938-40 роках. Особливу увагу треба буде приділити проблемі збагачувальних і змішувальних станцій, оскільки збагачування підвищує коксівність вугілля. ступінь використання обсягу домни, розвантажує транспорт тощо. На геолого-розвідкові роботи накреслено біля 150 млн. карб., орієнтуючись на щорічне свердління до 50 тис. м., оскільки освоєння нових районів Донбасу потребує великого збільшення обсягу і прискорення темпів геолого-розвідкових робіт.

Реалізація всіх цих накреслень дозволить збільшити енергоозброєність праці людності України в 1937 році до 700 квт-годин на рік на людину проти 100 квт. годин в 1931 р. Особливо велике збільшення енергоозброєності праці матимемо в сільському господарстві. Споживання енергії міською людністю збільшиться втричі. В районі розрізі особливо збільшується енергетичний балянс Правобережжя.

Такі загальні контури енергопроблем другої п'ятирічки.

г) Хемізація. Процес індустріалізації нашої країни на рівню сучасної техніки обумовлює поруч з високими темпами металізації, машинізації і електрифікації, ще вищі темпи хемізації народного господарства.

Хемічна промисловість давно вже переросла межі відокремленої галузі, що виробляло певну кількість фабрикатів на підставі відповідного розподілу праці з іншими галузями промисловості і незалежно

від цих галузей. Сучасна хемія щільно і органічно зв'язана з технологічними процесами найважливіших галузей народного господарства, як от електрифікація (електрохемія), кам'яновугільна промисловість коксобензолне виробництво), чорна і кольорова металургія (основа хемія), нафтова, харчова і лісова промисловість, виробництво будівельних матеріалів тощо. Комбінуючись з цими галузями, хемічна промисловість утворює замкнений цикл взаємопов'язаних виробничих процесів з мінімальною кількістю послідків („отходів“) і покидьків виробництва, що в великій мірі здешевлює собівартість одиниці продукції, зменшуючи одночасно розмір інвестиції капіталу на виробництво одиниці цієї продукції. Глибока пронизуючи майже всі галузі промисловости, хемічна промисловість раптом з тих виступає фактором реконструкції технологічних процесів виробництва, промисловости і сільського господарства, замінюючи механічні енергетичні процеси виробництва хемічними, замінюючи найважливіші форми скотарської і рослинної сировини синтетичними виробами (синтез каучука, хемічне угноєння, штучне волокно і шкіра, пластичні маси, хемічні фарби тощо), надаючи нові властивості старим виробам (наприклад азотова сталь, що не ржавіє), і таке інше.

Приводячи в ідеалі до 100% використання всієї виробленої матерії і енергії, викриваючи нові властивості матерії, реконструюючи технологію виробництва на основі двостороннього зв'язку хемічної промисловости з іншими галузями, прискорюючи швидкість виробничих процесів тощо, хемія в великій мірі збільшує ефективність капіталовкладень і продукційність суспільної праці.

Бурхливий розвиток хемічної промисловости — справа наших днів і тому хемпромисловість — нова галузь індустрії. Ось чому, беручи останнє слово техніки, ми повинні особливу увагу приділити в другій п'ятиріччї проблемі хемізації; це справа прискорення темпів і підвищення обороноздатности країни.

Виходячи із структури української промисловости і наявних сировинних ресурсів, слід вважати, що основним типом української хемічної промисловости повинна бути коксо-хемічна промисловість. Сучасний коксово-хемічний завод є складний хемічний комбінат, стержнем якого є синтез аміяку з подальшим виробництвом різних азотових угноєнь (азотно-кислий амоній, сульфат-амоній із гіпсу, лейна-салітра, сульфонітрати тощо), сірчаної і азотової кислоти хлориду амонійного (нашатырь) тощо. Використання „покидьків“, як от сирий бензол і кам'яновугільна смола кладе основу для виробки легких моторових олій та рідкого палива взагалі для виробництва аніло-фарбової продукції, пластичних мас і різних виробів промисловости тонкої хемії (хемічно-фармацевтичні фабрики, фото-реактиви тощо). В Лисичанському комбінаті, який буде центром української азотової і азотово-тукової промисловости, крім того накреслено сполучення виробництва синтезованого амоніяку з содовим виробництвом, а тому із скляною промисловістю.

Основна хемічна промисловість України може бути пов'язана з виробництвом окису алюмінію, як певної фази технологічного процесу в виробництві алюмінію. Розв'язання проблеми сірчаної кислоти, яка потрібна для розвинення в першу чергу суперфосфатної промисловости України, передбачається на основі раціонального використання колчеданової сировини в донецькому паливі (покидьок збагачування вугілля тощо) Великий темп розвитку дає також суперфосфатна промисловість не дивлячись на те, що основну масу сировини доведеться завозити із інших районів Союзу.

Нарешті певні галузі електрохемії будуть розвинені на основі дешевої енергії Дніпрельстану. Щільно пов'язана у своєму виробництві з

технологічними процесами української важкої індустрії, хемічна промисловість УСРР в основному буде повернута обличчям до сільського господарства, виступаючи могутнім фактором його реконструкції. От, в 1937 р. суперфосфатна промисловість України повинна буде дати різних фосфорних угноєнь, перераховуючи на 14% суперфосфат, біля 3,5 млн. тонн проти 0,6 млн. тонн в 1932 р.; виробництво азотових угноєнь буде доведено з 30 т. тонн амоніаку в 1932 р. до 400 т. тонн амоніаку в 1937 р., що еквівалентно 1,5 млн. тонн сульфат-амонію. От же Україна в 1937 р. виступить одним із світових центрів тукової промисловости, виходячи з того що в 1928 році ПАСШ виробляли суперфосфату 3,5 млн. тонн, а азотових угноєнь 0,6 млн. тонн. Виробництво соди буде доведено до 1500 т. тонн проти 350 т. тонн 1932 р.; продукція аніло-фарбової промисловости потроєється і в ще більшому розмірі зростає продукція інших галузей хемпромисловости.

Капіталовкладання в хемічну промисловість разом з коксовою орієнтовно накреслено в 1550 млн. карб., виходячи з балансу коксу в 20 млн. тонн в 1937 році. Ліміти капіталовкладань в окремі галузі за п'ятирічку в цілому становлять для коксо-бензольної і азотно-тукової промисловости 500 млн. карб., для суперфосфатної — 150 млн. карб., аніло-фарбової — 100 млн. карб., штучного волокна, пластичних мас тощо — 75 млн. карб., содової — 50 м. карб., інші галузі — 125 млн. карб. Нарешті на будівництво основного центру української хемії — Лисичанського комбінату запроєктовано — 500 млн. карб. (продукція комбінату сода, азотові угноєня, азотова кислота, аміак, хлорид амонійний (нашатир) рідке паливо, газ тощо).

Підкреслюємо умовність цих розрахунків, оскільки ґрунтовніше проєктувань зв'язано із складанням детального балансу коксового газу і розв'язанням деяких технологічних проблем (останнє в першу чергу стосується запроєктувань щодо Лисичанського комбінату).

Підсумовуючи розвиток провідних галузей промисловости УСРР за другу п'ятирічку, бачимо, що Україна і на кінець 1937 року залишається ще першою базою важкої індустрії Союзу, здаючи однак свою питому вагу проти 1932 року. Коли ж перейти від аналізу кількісних показників до розгляду міжгалузевих пропорцій важкої індустрії, то побачимо, що протягом другої п'ятирічки проходить, так би мовити, певне самозамикання провідних галузей, в наслідок утворення нових ланок у виробничому ланцюгу групи „А“: варстатобудівництво, виробництво паро-силового і електро-технічного устаткування, розвинення хемічного машинобудівництва тощо. З другого боку, виробничі зв'язки між окремими галузями набувають більш щільного характеру на основі єдності технологічних, енергетичних і транспортних процесів, дальшої спеціалізації і кооперування тощо. От, централізація заготовчих процесів в машинобудівництві призводить до кооперації машинобудівництва і металургії (лиття, формування і вков деталей на металургічному підприємстві). Спеціалізація в виробництві машинних деталей на окремих заводах посилює елементи кооперування між цими заводами, перетворюючи їх на величезні цехи велетенського масштабу машинобудівельного „заводу“ в формі десятка пов'язаних корпусів, розкиданих на десятки і сотні кілометрів. Ще щільніші взаємини матимуть місце між важкою індустрією і хемічною промисловістю: хемія і вугіль, хемія і кокс, хемія і металургія і т. інш. Нарешті, основним стержнем всього комбінату стає енергетика на чолі з електрифікацією, яка в формі велетенської системи електро-кілець пов'язує в єдиному енергетичному балансі всі тепло-силові процеси окремих галузей (електрифікація, теплофікація і газофікація), реконструюючи саму технологію виробництва цих

галузей і утворюючи нові ланки у виробничому комбінаті важкої індустрії України) електрометалургія, електро-хімія тощо). Центральне місце у всьому велетенському комбінаті важкої індустрії України набуває також транспорт, оскільки окремі елементи комбінату будуть розкидані на сотні кілометрів (виробничий комплекс Криворіжжя, Запоріжжя, Донбасу і Харкова).

Нарешті, особливе значіння в виробничому комплексі Донбасу набуває проблема водопостачання, на розв'язання якої накреслено 250 міль. крб.

На основі такого комбінування українська важка індустрія дістає нові резерви для ще більш посиленних темпів індустріалізації всього Союзу в цілому і в першу чергу для генеральної перебудови і поширення транспорту. З другого боку, левне самозамикання окремих ланок виробничого ланцюга групи „А“ в другу п'ятирічку дає можливість довести вугіль, чавун, хімічні продукти тощо до споживаючих галузей народного господарства. Ось чому в другій п'ятирічці вугіль і чавун через систему відповідних галузей машинобудівництва і хімічної промисловості підтягують до свого рівня транспорт, сільське господарство, легку індустрію, комунальне господарство тощо.

д) Транспорт і зв'язок. Як уже зазначалося вище, в другу п'ятирічку на підставі розвиненої важкої індустрії ми повинні будемо повністю реалізувати постанову червеного пленуму ЦК ВКП(б) про реконструкцію залізниць, забезпечивши одночасно реконструкцію і поширення всіх інших видів транспорту. Проблеми транспорту в другій п'ятирічці повинні притягти до себе таку ж увагу як і проблема машинізації і хемізації. Це пояснюється по-перше тим що розвинення транспорту є передумова розвитку самої індустрії а по-друге тим, що транспорт взагалі, являючись продовженням процесу виробництва в обороті, є фактор підвищення суспільної продуктивності праці, прискорюючи кругообіг суспільного капіталу. являючись одним із факторів раціонального географічного розподілу праці, утворюючи передумови масового виробництва тощо¹⁾.

Виходячи з того, що за п'ятиріччя вантажобіг залізниць збільшиться проти 1932 р. майже в 2,5 рази і ураховуючи дальші перспективи господарчого розвитку УСРР, треба буде вкласти на поширення і реконструкцію залізниць близько 2,5 млрд. карб.

Мережа залізниць України збільшується за п'ятиріччя на 3000 км (з 17 тис км до 20 тис км), що дасть змогу закінчити недобудовані лінії. охопити залізницями низку відсталих районів, посилити мережу Донбасу і виходи з нього, поширити мережу підвізних шляхів, побудувати обходні і випрямляючі лінії тощо. Всього на нове будівництво накреслено 450 млн. карб., включаючи сюди і рухомий склад залізниць. На електрифікацію транспорту, як головного чинника реконструкції залізниць, накреслено біля 420 м. карб., виходячи з потреби електрифікації 3.500 км. лінії і придбання 500 електровозів. Електрифікація охопить найбільш напружені ділянки Донбасу і виходи з нього, а також транзитні пасажирські лінії.

Потреба електрифікації залізниць в Донбасі є передумова розвитку важкої індустрії України, оскільки в 1937 р. витоплення чавуну збільшиться проти рівня 1929 р. учетверо, здобича вугілля більш ніж

¹⁾ „Главное средство сокращения времени производства—повышение производительности труда, что обычно называется прогрессом промышленности“. „Главное средство для сокращения времени обращения—усовершенствование путем сообщения“.

учетверо, теж саме дає кокус руда тощо. На інші елементи реконструкції залізниць (поширення станцій і вузлів, посилення верхньої побудови залізниць, пом'якшення профілю, автоблокування, водопостачання, механізація робіт щодо навантаження і розвантаження, зв'язок, майстерні і депо тощо) накреслено близько одного мільярда карб. Нарешті, на поширення рухомого складу залізниць накреслено 700 м. карб. У складі рухомого парку передбачаються великі якісні зрушення: запровадження міцних паротягів (до 23 тонн на вісь), 50 — 60-тонних вагонів, модернізація вагонів (автозчеплення, автогальмування тощо).

На другому місці стоять витрати на безрейковий транспорт, які дорівнюють 1600 млн. карб. У другу п'ятирічку треба буде рішуче покласти край нашому віковому бездоріжжю; цього вимагає насамперед реконструйоване сільське господарство. Зменшення величезних витрат на бездоріжжі за декілька років перекине накреслену суму в 1600 млн. карб. Треба підкреслити, що вираз „залізниця самі себе побудували“ у великій мірі відноситься й до безрейкових шляхів.

При загальній довжині шляхів України у 208.800 км. за другу п'ятирічку передбачається побудувати шляхів підвищеного типу 20.000 км., гравійних і шлакових — 20.000 км., профільованих і поліпшених — 40.000 км. Крім того, буде поширено і реконструйовано мостове господарство, механізовано саме шляхове будівництво, збільшено автотранспорт тощо. В наслідок будівництва другої п'ятирічки в 1937 р. на 100 кв. клм. залізниць УСРР буде припадати майже 200 км. вдосконаленого типа шляхів проти 24 км. в 1931 р.

Автотранспорт запроектовано поширити на 250.000 машин, включаючи сюди витрати всіх галузей народного господарства.

На водний транспорт буде витрачено 600 мл. карб. в т. ч. на річний — 375 млн. карб. і порти — 225 млн. карб. В річковому транспорті буде поширено мережу судоплавних шляхів Дніпровського басейну, поширено річкову флоту, запроваджено механізацію тощо. Витрати на порти дозволять поширити акваторій, причальні лінії, збільшити технічну флоту, механізувати роботи щодо навантаження і розвантаження, побудувати судоремонтні майстерні тощо. Нарешті, на поширення повітряної цивільної флоту намічено 220 млн. карб. (побудова ангарів, майстерень поширення парку літаків тощо).

Закінчуючи розділ капітального будівництва транспорту, слід особливо підкреслити необхідність значного поширення рефрижераторного транспорту в зв'язку з перспективою великого зросту товарної продукції тваринництва, городництва тощо.

Величезні зрушення передбачаються також в найбільш відсталій ділянці нашого господарства — зв'язку. В основні фонди зв'язку буде вкладено 300 млн. карб., що дозволить збільшити наявні фонди вчетверо. Правда, ми ще набагато будемо відставати в галузі зв'язку від норм обслуговування передових країн, проте ці кошти дозволять нам збільшити д्रोґаний зв'язок на 400% і таке інше.

Переходимо до будівництва споживчих галузей народного господарства: сільського господарства, легкої промисловости, житло-комунального господарства тощо.

е) Сільське господарство. На початок 1933 року Україна буде районом суцільної колективізації; в другу п'ятирічку процес усупільнення піде в глиб: організаційне посилення колгоспної системи, перехід з нижчих форм колективів у вищі, посилене усупільнення не зернових галузей сільського господарства, укрупнення колгоспів тощо. Радгоспи підвищують свою питому вагу, як форпости соціалістичного господарю-

вання. Новому кооперованому устрою на селі треба буде дати відповідну технічну базу. У другу п'ятирічку сільське господарство набуває форми полеводчеської і скотарської індустрії; зернову мануфактуру і кустарне скотарство в значній мірі замінює зернова і м'ясо-молошна фабрика і т. інше. Технічна революція сільського господарства остаточно знищує всякі можливості дрібно-буржуазної реставрації, зменшує історичний розрив між містом і селом, в великій мірі піднімає продукційність праці на селі і тому остаточно ліквідує відставання темпів сільського господарства від темпів індустрії в цілому. Щоб забезпечити перебудову сільського господарства накреслено вкласти за п'ятирічку понад 5.100 млн. карб.; не включаючи сюди витрат на житлобудівництво, хемічні угноєння, природний зріст череди і певну частину витрат на побудову різних допоміжних підприємств, що проходять за відповідними галузями промисловости. Накреслені вкладання дозволять в великій мірі піднести рівень енергоозброєности і машино-озброєности праці на селі.

Починаємо з енергетики.

Можна твердо сказати, що в протилежність промисловости, де технічна революція почалась з робочої машини (див. відповідні висновки Маркса—Капітал І т. XIII розд.), технічна революція сільського господарства зв'язана з удосконаленням механічного двигуна—трактора, який в майбутньому вступає своє місце електрифікації і двигуну внутрішнього згорання в самій робочій машині.¹⁾

Лише введення трактору змінило і розмір і самий тип робочої машини в сільському господарстві (комбайн, дисковий плуг тощо). Отже трактор є головний фактор реконструкції сільського г-ва і виробничих відносин на селі.

За п'ятиріччя енергоозброєність українського села зростає проти 1932 р. майже в два з половиною рази при чому в енергобалайні села головну роль відіграватиме механічна енергія, а не жива.

Рівень енергоозброєности українського села в 1937 році, становлячи 660 сил-годин на людину перевищить загальний рівень енерго-озброєности Німеччини в цілому (вкл. і промисловість.)

Але ми підкреслюємо, що друга п'ятирічка—п'ятирічка тракторизації; електрика зростає надзвичайно, але не перевищить в відношенні до трактора—30%.

Для забезпечення цього енергобалайсу треба буде довести тракторний парк до 200.000 машин (перераховуючи на умовні 10 НР), кількість вантажових машин збільшити на 50.000 і двигунів на 375.000 НР. Міцність електростанції, що припадає на потреби села, становитиме 500000 кв. (витрати проходять в галузі електрифікації). Всього на енергетику буде витрачено 600 міль. крб.

Особливу увагу слід приділити спеціальному трактору для механізації обробки цукрового буряку, бавовни, пропашних культур тощо. Роль коняки падає в енергобалайні; проте коняка залишається ще головним елементом в транспортному балайні села. Цього неможна не дооцінювати. Ми здамо коняку в архив лише тоді, коли на селі буде до 500.000 автомашин, а цього в 1938 році не буде. Зменшуючи кількість коней за рахунок слабосилих одиниць, ми не змінюємо загальну міцність кінного балайсу в цілому.

¹⁾ „Промышленная революция в XVIII в. исходит как раз... от исполнительного механизма“ „именно создание рабочих машин и выдвинуло необходимость революционизирующей паровой машины“. (Маркс)

Організаційними центрами енергетики виступають МТС, на базі яких утворюється агро-індустріальні комбінати.

Відповідно до зросту енергоозброєності села буде витрачено біля 950 міль. крб. на машинізацію сільського господарства. Це дозволить нам підняти рівень машинізації майже вдвічі: на 1 га в 1937 р. буде припадати робочих машин на 40 карб. проти 20 карб. в 1931 році; коли врахувати ще вартість силових машин, то в 1937 році на 1 га припадатиме біля 60 карб. машин, що дозволить нам перегнати американський рівень. (В дов. Росії на га припадало всіх машин на 8 карб.). Проте кількість машин на людину далеко ще відставатиме від американського рівня, де на людину припадає машин на 375 карб.

Особливу увагу в другій п'ятирічці треба приділити механізації технічних і трудоміських культур (бурак, кукурудза, картопля, табак, бавовна, пропашні злаки) поширення яких неможливе на сучасному рівні механізації. Сезоновий характер цих робіт і велика трудомісткість вимагають для свого подолання як спеціального трактора, так і спеціального комбайна-кукурудзного, буракового і картопляного.

Машинізація рільництва повинна буде зкоротити нам потребу в робсилі, забезпечити рівномірне її використання, зліквідувавши „пікову“ потребу; зкоротити строки обробки і уборки, що збільшить врожайність і зменшить витрати готової продукції і таке інше.

В свою чергу, утворення великого товарного скотарства неможливо без механізації силосування, різки кормів, уборки гною тощо. Проте, слід підкреслити що на високу механізацію в обслуговуванні тваринництва протягом другої п'ятирічки можна буде йти лише в радгоспах, спеціальних фармах, кооперації тощо; в самому ж колгоспному секторі, проходячи з дефіциту електроенергії, протягом другої п'ятирічки слід орієнтуватись на нижчий рівень механізації, ніж в радгоспах, використовуючи балянс робітничої сили самого колгоспного населення. Відповідно до цього будемо мати різні типи споруджень для радгоспного і колгоспного секторів тощо.

Закінчуючи питання механізації, треба зазначити, що наявність такої великої кількості різних складних машин, які виконують іноді три-чотири операції (дисковий плуг, комбайн, трактор тощо) змінить все обличчя нашого села, психологію вчорашнього дрібного власника, систему виробничих відносин на селі тощо.

Механізація рільництва разом з його хемізацією повинні будуть розв'язати нам проблему врожайності; це головна проблема другої п'ятирічки.

Не розв'язавши врожайності ми не зможемо реконструювати структуру засівної площі на користь кормовим і технічним культурам, а тому не зможемо розв'язати ні проблему скотарства, ні завдань легкої індустрії.

Проте, справа агро-культури не менш складна річ, ніж справа пуску тракторного заводу. Коли ми на „пусковий період“ витратимо лише 6 місяців, то в умовах сільського господарства це значить рік (весна і осінь). Отже, площадка в п'ять років досить вузька і тому ми можемо за період 1933-37 р. мати менший ефект і величезний крок вперед лише в пізніший строк. Це треба все врахувати, щоб запроектувати реальний варіант підвищення врожайності. Ми орієнтовно приймаємо 60 — 75% зросту проти рівня 1930 року.

Механізація і хемізація рільництва повинна буде розв'язати як проблему кормову, технічних культур, так і проблему спецкультур (городництво і садівництво), особливо в приміських смугах. Цьому

допомагають витрати на організацію території в цілому (іригація, обводнення тощо). На міроприємства в галузі рільництва запроєктовано 1000 міл. карб.

Виходячи з гіпотетичного кормового балансу і потреб в продукції тваринництва, накреслено збільшити кількість худоби в такому розмірі (міл. голів).

	1928 р.	1932 р.	1937 р.
Рог. худоба велика	8 ⁰ 00	7500	10000
Рог. худоба дрібна	7800	5000	5000
Свині	4300	5700	13500
Птахи	63000	75000	120000
Кові	5000	5600	4000

Як видно з наведених цифр, основним настановленням другої п'ятирічки в справі розвинення тваринництва України повинно бути максимальне розвинення інтенсивних скороспілих порід; екстенсивні види худоби стабілізуються і рогата худоба зростає за рахунок молодших одиниць. Одночасне підвищення якісного складу тваринництва повинно збільшити вихід м'яса на одиницю худоби на 40—50% і подвоїти удої корови і яйценоскість птахів.

На будівництво в галузі скотарства накреслено витратити 2500 міл. карб. Як уже зазначалося, в колгоспному секторі слід орієнтуватися на спрощеного типа будівлі, широко вживаючи глинобитні спорудження тощо. Треба рішуче покласти край всіляким прожекторам, які проєктують іноді залізо-бетонні спорудження для худоби з повною електрифікацією обслуговування тощо. Залізо, бетон і електрика нам в першу чергу потрібні для провідних галузей, де без цього не обійдешся; а в сільському господарстві вживання спрощених конструкцій не зменшить темпів розвитку скотарства; проблема скотарства це проблема кормового балансу. Підкреслюємо всю умовність підрахунків в галузі скотарства, які треба брати надалі перевіряючи і пов'язавши їх з зерновим і кормовим балансом на п'ятиріччя. Всі корективи в ці запроєктування можна буде внести лише при твердо встановленому % зросту врожайності.

Але при всяких змінах кількісних показників в центрі уваги повинні бути якісні показники: поліпшення складу череди, а тому ефективність від худоби тощо.

Великий обсяг капіталовкладень накреслено також в галузі підприємств, що до первісної обробки сіль-госп. сировини та виготовлення місцевих будматеріалів для колгоспно-радгоспного будівництва; ці вкладання дублюються до певної міри зі вкладаннями в промисловість. Нарешті, відзначимо, що нове житлове будівництво на селі передбачено лише в радгоспах, МТС і почасти колгоспах промислового характеру. В другу п'ятирічку ми ще не будемо мати змоги приступити до широкої реконструкції житлового фонду села.

Підсумовуючи перспективи сільського господарства, зазначимо, що на кінець другої п'ятирічки, Україна, залишаючись одною з зернових баз Союзу, ще в більшій мірі спеціалізується, як район інтенсивного рільництва і скотарства.

Інтенсифікація сільського господарства при одночасному зрості врожайності, а також підвищеній ефективності тваринництва дозволить в великій мірі збільшити масову продукційність праці в сільському господарстві. З другого боку, механізація виробничих процесів надасть сільському господарству промислового характеру, а широке запровадження на селі підприємств щодо первісної обробки сіль-госп. сировини, ще в більшій мірі зменшить історичний розрив між містом і

селом. (Окремо відзначимо тут роль агроіндустріальних комбінатів на базі МТС).

Проте, було б дурницею гадати, що вже на кінець другої п'ятирічки ми цілком знищимо різницю між продукційністю праці і рівнем життя робітника й селянина, як це гадають „крікуни голосніші за всіх.

Органічним доповненням до капіталовкладень в сільське господарство є вкладення в промисловість Наркомпостачання, які забезпечують переробку базу для сільсько-господарської сировини. Ліміти капіталовкладень в харчову промисловість накреслено в 1900 м. кр. з яких припадає на холодильники і елеватори — 200 м. кар. Перше місце в загальній сумі капіталовкладень в харчову промисловість займає цукрова промисловість; на другому місці стоїть м'ясо-птахо-молочна, промисловість, потім маслоробна, рибна, консервна, крахмально-паточна і т. інш. Капіталовкладення в цукрову промисловість накреслено в 640 м. карб. на п'ятиріччя, що майже вдвоє перебільшує номінальну вартість наявних основних фондів цієї промисловости. Цей ліміт забезпечує виробництво 45 м. тон цукру в 1937 році проти 23 м. тонн в 1932 році, в зв'язку з чим душеве споживання цукру буде майже подвоєне. Накреслена сума капіталовкладень забезпечує побудову 6 нових заводів, мережі свекло-сушилок, реконструкцію наявного основного капіталу і поширення радгоспів Цукротресту.

Ліміт капіталовкладень в м'ясо-птахо-молочну переробку промисловість становить біля 450 м. карб. Ця сума дозволить заново побудувати низку промкомбінатів американського типу з виробничою спроможністю м'ясопродуктів до 1,5 м. тонн, масла до 500 т. тн і т. інш. Побудовою цих комбінатів ми переводимо на фабричний тип сучасну кустарного типа м'ясо-холодобоєнську промисловість. Календарний плян будівництва цієї галузі треба буде щільно пов'язати з пляном розвитку тваринництва.

На третьому місці стоять капіталовкладання в маслоробну промисловість, виробничу спроможність якої буде збільшено майже в 8 разів. Загальний обсяг капіталовкладень на п'ятирічку становить 200 м. карб. Величезні капіталовкладення накреслено також в консервну промисловість — 100 м. карб.; в зв'язку з чим виробничу спроможність цієї промисловости буде доведено до 2100 м. коробок на рік проти 190 м. коробок в 1931 році. Побудова цієї промисловости дозволить нам в великій мірі використати наявну городо-садовину продукцію, забезпечивши цим самим рівномірне постачання населення цією продукцією, отже, норма виробки консервної продукції становитиме в 1937 р. 60 коробок на душу населення проти 6 коробок в 1931 році.

Серед інших галузей відзначимо крахмало-паточну промисловість, виробничу спроможність якої буде збільшено більш ніж в 5 разів. — Виробнича спроможність кондитерської промисловости збільшується в 2,5 раза, в великій мірі зростає вінодільська промисловість (виноградна та плодово-овочева) і т. інше.

Новою промисловістю для України є також комбікормова промисловість, яка орієнтується на переробку 4 м. тонн кормів, проти 0,2 м. тонн в 1932 р.

Нарешті велику увагу звертається на рибну промисловість, борошняно-круп'яну тощо.

Доповненням до капіталовкладень в харчову промисловість є вкладення в систему споживчої кооперації в розмірі 860 млн. кар. які забезпечують значне поширення громадського харчування, механічного хлібопечіння, мережі склепів і сховищ тощо. На побудову підприємств громадського харчування накреслено 350 млн. крб., що дозволить

охопити на кінець 1937 р. 12 млн. людности України. Капіталовкладення в механічне хлібопечіння накреслено 120 млн. карб., що дозволить охопити 26 млн. людности. (Витрати на приміське сільське господарство проходять по розділу сільського господарства). Розвинення всіх зазначених галузів, як громадського харчування, хлібопечіння, консервної промисловости і інших галузей харчової промисловости, утворюючи технічну базу для переробки відповідної сільсько господарської сировини, — забезпечує також індустріалізацію, так званого хатнього господарства, поширюючи елементи усупільнення в самому побуті трудящих, що дозволить звільнити основну масу жіноцтва для більш продуктивної праці. Цьому допомагають також великі капіталовкладення, що проходять в галузі комунального господарства (пральні), охорони здоров'я (ясла) та масової освіти (дитсадки).

Особливо детально слід буде проробити питання складського господарства, включаючи сюди зернові сховища, холодильники тощо, а також проблему рефрижераторного транспорту. Вкладанням в промисловість НКПостачання, а почасти і в споживчу кооперацію є вкладення в харчові галузі легкої промисловости. Розвинення всіх інших галузей легкої промисловости забезпечують капіталовкладення в групу Б промисловости ВРНГ в сумі 400 міл крб. проти — міл. карб. за 1929-32 року. В складі цієї промисловости поруч із поширенням старих галузей (шкіряна, шкляна, порцеляно-фаянсова, деревообробна, швацька, хемічна індустрія споживницького напрямку тощо) запроєктовано значне розвинення бавовняної і почасти вовняної промисловости, виробництва штучного шовку тощо. Особливо підвищені темпи розвитку мають галузі, що забезпечують виробничо-технічну базу культурного будівництва (паперова промисловість, поліграфічна, кіно і радіопромисловість тощо), а також обслуговують побутові потреби трудящих (мебля, музичні інструменти, посуд, різні тканини, художні вироби тощо). Нарешті, на капітальне будівництво кустарно-промислової кооперації, яка повинна перетворитися на свого роду ремонтний і заготовчий цех колективізованого сільського господарства, накреслено 250 млн. крб. на п'ятиріччя. Таким чином, друга п'ятирічка в галузі легкої індустрії цілком відбиває настановлення XVI з'їзду партії на поширення легкої промисловости такими же високими темпами, як і темпи важкої промисловости.

ж) Житло-комунальне г-во. Відбиваючи постанову червневого пленуму ЦК ВКП(б), протягом другого п'ятиріччя буде проведено також величезний обсяг будівництва в житло-комунальному господарстві. Цього вимагає, як посилений темп індустріалізації і соціалістичної перебудови народного господарства, так і необхідність корінної реконструкції наявного житло-комунального фонду.

Проектуючи ліміти капіталовкладень на другу п'ятирічку, ми виходимо з того, що питома вага міського неселення в загальній сумі населення становитиме 25%, або 8, 8 міл. чоловіка при загальній кількості населення УСРР в 1937 році — 35 міл. чол. Заздалегідь можна сказати, що потреба в найманій робочій силі в місті буде значно більша, ніж самий приріст населення, що обумовлює необхідність широкого втягнення в виробничий процес жіноцтва робітників і службовців. Коли б ми виходили з сучасного рівня озброєності робітників, то потреба в робітничій силі одної промисловости становила б понад три мільйони робітників, а тому додаткової площі в 40 міл. кв. метр. при коефіцієнті родинности 1,5 і норми забезпечення в 9 кв. м. житло-площі на людину. Це визначало б необхідність побудови лише для промислових робітників площі, яка дорівнює площі всіх сучасних міських селищ України. Проте збільшення зайнятої робочої сили буде безумовно

їти меншим темпом ніж зріст основних фондів промисловости, в зв'язку з підвищенням капіталоозброєности праці. Останній фактор зменшує потребу в житлоплощі, крім, того, як уже зазначалося, буде максимально втягнуто в виробничі процеси жіночі маси.

Виходячи з матеріальних і фінансових лімітів слід буде орієнтуватись на капіталовкладення в житлове господарство в 3300 міл. карб., що дозволить побудувати за п'ятиріччя біля 33 міл. кв. метр. нової площі, в тому числі 8 міл. кв. метр. полегшеного типу. Не дивлячись на те, що наявний міський житло-фонд збільшується в 1,7 раза (69 міл. кв. метр в 1937 році проти 40 м. к. м. на початок 1933 року), ступень забезпечення житлом місцевої людности становитиме біля 7 кв. метр. на людину. Проте робітниче населення в нових центрах, а також робітнича маса Донбасу, Харкову, Запоріжжя, будуть забезпечені нормою в 9 кв. м.

Новий п'ятирічний плян житло-будівництва передбачає побудову низки нових міст України, особливо в Донбасі де буде розпочато в першу чергу розгорнуте нове будівництво, в Горлівці, Краматорському, Макіївці, Кадіївці, Риково, Ворошилово, Лісичанському, Червоному Проміні і переведено реконструкцію Сталіно, Луганського і Артемівського.

Основним типом будівництва буде укрупнений тип в 2-4 поверха з поширеними елементами усупільненого обслуговування. Будівництво спрощеного типу, як зазначалось, буде займати в загальному пляні біля 25%, поступово зменшуючись на кінець п'ятирічки.

Відповідно до вкладень в житлове будівництво капіталовкладення в комунальне господарство встановлено в 1,5 млрд. карб. Ці капіталовкладення дозволять подвоїти мережу водогонів (5000 кілометрів в 1937 році проти 2500 кілометрів на початок 1931 р.), більш ніж утрьох рази мережу каналізації (2,5 тис. кілометра в 1937 р. проти 750 кілометрів на кінець п'ятиріччя); потроїти трамвайну мережу (2500 кілометра проти 870) і в великій мірі збільшити авто-транспорт тощо.

Електрифікація житло комунального господарства передбачає збільшення душевого споживання електро-енергії втричі. Витрати на побудову станцій проходять лінією електрифікації взагалі. Електрофікація міст буде щільно пов'язана з газифікацією, і теплофікацією, при чому витрати в комунальному господарстві буде спрямовано лише на побудову передаточної мережі, оскільки витрати на силові станції проходять лінією промисловости.

Велику увагу в другій п'ятирічці повинно буде сконцентрувати на питання впорядкування міських селищ, особливо на зелене будівництво в промислових центрах, в тому числі в Донбасі, на заощення вулиць, особливо в районних центрах тощо.

Таким чином і в цій доволі відсталій ланці народного господарства, друга п'ятирічка у всю широчінь ставить питання реконструкції, в великій мірі розв'язуючи ці проблеми для основних міських і промислових центрів України.

Капіталовкладення в соціально-культурний сектор запроектовано в 1250 млн. карб. в галузі освіти і в 550 млн. карб. в галузі охорони здоров'я. Капіталовкладення в охорону здоров'я забезпечують поширення наявних основних фондів майже в 2,5 раза, при чому з загальної суми вкладень біля 40% припадає на будівництво ясель. Слід підкреслити, що певним доповненням до капіталовкладень в охорону здоров'я є велечезні витрати, як проходять в низці інших галузей, як от: комунальне господарство (лазні, зелені насадження, каналізація тощо)

Всі ці витрати, поліпшуючи загальний побут трудящих дозволять безумовно в великій мірі забезпечити охорону здоров'я трудящих.

На капітальне будівництво в галузі масової освіти накреслено 500 млн. карб., що забезпечує побудову 2200 нових сьомирчок, перебудову низки шкіл, побудову 1700 дитсадків тощо. На капітальне будівництво в галузі кадрів, політосвіти і науки накреслено 750 міл. карб. (побудова мережі нижчих і вищих технічних закладів, науково-дослідних інститутів, театрів, кіно тощо).

Треба підкреслити, що ліміти будівництва соціально-культурного сектора досить напружені. Отже, при дальшій проробці гіпотези ці ліміти треба буде збільшити.

Капіталовкладання у всі інші галузі народного господарства в тому числі на будівництво районних адміністративних центрів накреслено в сумі 300 міл. карб. за п'ятиріччя.

Величезний обсяг будівництва України на другу п'ятирічку можна буде здійснити лише при умові а) значного прискорення темпів будівництва (велике промислове будівництво — рік побудови; все інше 6 — 8 міс.); б) широкого вживання місцевих недефіцитних матеріалів; г) значного зниження будівельного індексу.

Для того, щоб розв'язати ці питання, треба перш за все раціоналізувати справу з проектуванням. В умовах нашого величезного будівництва більш ніж потрібно і доцільно проводити типизоване будівництво не лише житлобудівель, шкіл, лікарень, коровників, свинарників тощо, але і промислових об'єктів великого і складного характеру. Ліпший приклад цього є Криворізький завод спроможністю в 1.200 тис. тонн металу, якого будують за проектами інших заводів. Отже, треба буде виготовити друковані типові креслення і кошториси для головніших будівель. Прискорення темпів будівництва вимагає в свою чергу радикальної реконструкції методів роботи будорганізацій, для чого потрібно механізувати основні процеси будівництва, побудувавши низку допоміжних підприємств (будівельні двори, заводи стандартних конструкцій тощо) з тим, щоб перейти на збірний метод роботи. Переведення цих заходів дозволить скоротити строки і знизити собівартість будівництва.

Широке вживання місцевих недефіцитних і „нових“ укрупнених матеріалів є друга необхідна передумова реалізації всього будівельного плану другої п'ятирічки. Цього вимагає насамперед потреба розвантажати транспорт від зайвого вантажу. Це обумовлюється великим дефіцитом на низку матеріалів, який зменшиться, але навряд чи зникне за п'ятиріччя. Цього вимагає потреба прискорення строків будівництва і зниження будівельного індексу. В першу чергу треба буде зменшити вживання лісоматеріалів, як найбільш дефіцитного будматеріалу; зменшити вживання паленої цегли, і перейти на шлако-бетонове каміння, природній камінь, ефективну цеглу, ракушечник тощо. Далі треба буде взяти рішучий курс на мінералізацію дахових матеріалів. Перехід на типові стандартне будівництво при масовому виготовленню окремих деталей на допоміжних підприємствах і широке вживання укрупнених будматеріалів (шлако-бетонні бляхи тощо) дозволять широко приміняти в будівництві збірний метод.

Ефективність такої реконструкції бачаянсу будматеріалів надзвичайна з точки зору строків і собівартості будівництва. „Заміняючи цеглу полегшеними матеріалами, ми в 8-10 раз зменшуємо розмір необхідних капіталовкладань, від 2,5 (вапняно-трепело-шлакові каміння) до 16 (фіброліт) раз скорочуємо при тому ж самому обсягу будівництва перевозку будматеріалів залізницями, водним шляхом і гужем, від 3 до 5 раз зменшуємо витрати робочої сили і від 2 до 6 раз — витрати палива“ (Мандолян „Главнейшие задачи строит. промышленности“ — Большевик №15 1931 г.). Виходячи з цих установок, на капітальне

будівництво промисловості будматеріалів, на спорудження допоміжних підприємств, заводів стандартних і збірних деталей, на механізацію будівельних робіт тощо накреслено викласти за п'ятиріччя біля 850 млн. карб., не враховуючи відповідних витрат промкооперації.

Запроектовані капіталовкладання дозволять більш ніж подвоїти основний капітал народного господарства України і більш ніж утрьоїти основний капітал провідних галузей. Більш детально динаміку основних фондів наведено в таблиці (млн. карб. на початок року):

	1929 р.	1933 р.	1938 р.
1. Промисловість	1.874	4.450	12.500
2. Електрифікація	150	500	1.750
3. Сільське-госп-во			
а) інвентар	513	850	1.800
б) госп. будівлі	1.305	1.600	3.700
в) худоба			
г) інші фонди			
4. Залізниця	2.014	2.650	5.000
5. Трансп. інший	157	450	2.500
6. Зв'язок	36	90	320
7. Торг. кооп. фонди	166	350	1.100
8. Соц. культ. фонди	(500)	(750)	2.250
9. Комунал. господарство . .	(350)	500	1.700
10. Житлофонд			
а) міський	2.500 ¹⁾	2.850	4.660
б) сільський	2.150	(2.150)	2.750
11. Інші фонди	—	(110)	(380)
Разом	14820	17800	40.350

Кількісному зросту основних фондів країни відповідають величезні якісні зрушення: насамперед змінюється структура основного капіталу в напрямку підвищення питомої ваги устаткування і зменшення питомої ваги споруджень. Ще більш, ніж в першу п'ятирічку матиме місце технічна концентрація капіталовкладань і збільшення міцності кожної виробничої одиниці. Одночасно з загальним зростом машиноозброєності праці буде введено багато машин нового типа, як в самій промисловості, так і в інших галузях; буде повністю закінчена реконструкція силового господарства і внутривиробничого транспорту старих підприємств; посилено в великій мірі елементи комбінації, спеціалізації поточного виробництва тощо. В наслідок всіх цих процесів ми в багатьох провідних галузях матимемо вищу структуру капіталу, навіть порівнюючи з СШ, відстаючи тимчасово в низці галузей споживницького характеру.

з) Порівнення двох п'ятирічок. Порівнення запроєктовань на II п'ятирічку з капіталовкладаннями за I п'ятирічку дефто за 1929—1932 р. є досить умовна річ, оскільки норми на II п'ятиріччя взято за пляновими цінами 1932 р., а норми I п'ятирічки за цінами вихідного 1928 року. Крім того умовність такого порівнення пояснюється структурними змінами в галузях, різним обсягом поняття капіталовкладань тощо (напр. в II п'ятирічці вкладання в сільське господарство

¹⁾ Включає частково соц. культ., відомчі, і торговельні фонди.

взято без затрат на худобу і хемічні угноєння, які входять в обсяг вкладань за 1929—1932 роки і таке інше.

Ось чому нижченаведена таблиця має в основному ілюстративний характер, відбиваючи не стільки пропорції, скільки масштаби і напрямки будівництва II п'ятирічки.

	I п'яти- річка	II п'яти- річка
1. Промисловість „А“	4081	10.500
2. „ „ „Б“	769	2.500
3. Електрифікація	312	2.000
4. Сільське господарство	1.800	6.000
5. Транспорт залізн.	1.106	2.750
6. „ водн. і повітр.	154	900
7. „ безрейковий	320	1.650
8. Зв'язок	51	325
9. Комунальне господарство	335	1.525
10. Житлове господарство	1.154	3.375
11. Спожив. кооперац. і торгів.	248	1.200
12. Освіта	512	1.250
13. Охорона здоров'я	240	580
14. Інші будівлі	23	300
Разом (без дубл)	10.159	30.000
Приватний сектор	1.587	—
	11.745 ¹⁾	30.000

Як видно з наведеної таблиці, особливо високий темп зросту, порівнюючи з першою п'ятирічкою дають в II п'ятирічці найбільш відсталі галузі: промисловість групи Б, водний і безрейковий транспорт зв'язок, комунальне господарство і торговельне будівництво. Виключно високі темпи зросту дає електрифікація; перекидає пересічний темп зросту будівництво залізничного транспорту, сільського і житлового господарства і соціально культурний сектор.

Отже, і порівняння I і II п'ятирічки знову свідчить про те, що II п'ятирічку на підставі розвиненої важкої індустрії ми будемо мати змогу посиленним темпом розвивати, як саму важку індустрію так і всі галузі споживницького характеру.

і) Календарний розріз п'ятирічки. Найбільші труднощі побудові гіпотези капіталовкладань в другу п'ятирічку виявляються при конструюванні календарного плану будівництва, оскільки між окремими галузями існує не лише комплексний виробничий зв'язок (баланс руд і коксу до металу, баланс металу до машин і т. і), але і календарна приємственність, яка виявляється в тому, що розвинення окремих галузей повинно йти в часу нерівномірно. Більше всього ця нерівномірність виявляється, наприклад, в машинобудівництві, яке повинно реалізувати свою п'ятирічку майже за 4 роки, оскільки продукція машинобудівництва в 1937 р. забезпечує поширене будівництво вже в 1938 р.

Інакше кажучи, в календарному плані треба капіталовкладання окремих галузей запроектувати, виходячи з принципу сьогодні підготовля-

¹⁾ Фактично за 4 роки буде біля 9,5 млрд. крб. в цінах відповідних років.

передумови для завтрашнього розгону. Ця календарна нерівномірність капіталовкладань утворює величезну напруженість в запроектуванням на другу п'ятирічку, не дивлячись на те, що загальний баланс за п'ятирічку в цілому складається ніби то більш менш сприятливо.

Коротше кажучи, справа була б легше, коли б метал повернувся обличчям до народного господарства вже наприкінці першої п'ятирічки. Між тим, як раз 1932—1933 роки навпаки будуть роками найвпертішої боротьби за 17 млн. тонн металу, що лімітуватиме розвинення інших галузей промисловості, які стоять між металом і народним господарством в цілому. Взагалі ж капіталовкладання в 1933 р. в великій мірі лімітуються перехідним будівництвом першої п'ятирічки; особливо це виявляється в кам'яновугільній промисловості, оскільки до 1930 р. було закладено 26 великих шахт, в 1931 р. — 14 шахт і в 1932 р. буде закладено ще 11 великих шахт, які переходять своїм будівництвом на 1933—1935 р.р. Теж саме маємо в галузі металургії, де на 1933 р. переходить великий обсяг робіт першої п'ятирічки і таке інше.

З другого боку, 1937 р. повинен буде в значній мірі повернутися обличчям до відрізка 1938—1942 р. Особливо це стосується тих галузей, будівництво об'єктів яких продовжується не менш як 2 роки, наприклад, вже в 1935—1936 р. треба розпочати закладку великої кількості шахт, які повинні вступити в експлуатацію в 1937—1938 роках; теж стосується транспорту, в певній мірі машинобудівельної промисловості тощо.

Таким чином календарний розподіл капіталовкладань між галузями лімітується: 1) перехідним будівництвом першої п'ятирічки на 1933-37 р. 2) перехідним будівництвом 1936-37 р. р. на 1938-39 р. р. і 3) потребою концентрувати в низці галузей; особливо в машинобудівельній промисловості основну масу капіталовкладань в першу половину п'ятирічки, для того, щоб підготувати надалі відповідний розгон інших галузей народного господарства.

З цього логічно виходить, що п'ятирічку побудови дійових фондів провідних галузей повинно виконати за 4 роки, інакше ефективність капіталовкладань перейде за 1937 р. і тому баланс підрахунки на п'ятирічку в цілому не будуть збігатися з підрахунками за п'ять років взятих окремо.

Всі ці моменти відбиваються на тому, що в календарному розрізі окремі галузі не дають струнких рядків; підвищення капіталовкладань в одному році може чергуватися з пониженням капіталовкладань в другому році, коли цього потребує ланковий виробничий зв'язок між галузями і потреба концентрації будівництва.

Наприклад, після підвищення капітальних витрат в кам'яновугільній промисловості за 1933-34 р. на які припадає закінчення майже 50 великих шахт, початих будівництвом до 1933 р. нічого не буде дивного, коли б капіталовкладання знизились в 1935-36 році в зв'язку з скороченням фронту будівництва і знову підвищились в 1937 р. в зв'язку з поширеною проходкою великих шахт, що переходять на 1938-40 р. Таж сама нерівномірність в темпах, що продиктована міжгалузевим співвідношенням і календарною черговістю є і в низці інших галузей промисловості.

Ось чому, навіть при умові, що промисловість ВРНГ в цілому дає відносно рівний рядок за п'ятирічку, динаміка капіталовкладань в окремих галузях йде зовсім різними шляхами. Проте, логіка капіталовкладань другої п'ятирічки полягає в тому, що в календарному розрізі будівництво важкої індустрії зростає меншими темпами ніж капіталовкла-

дання у всі інші галузі народного господарства, насамперед в транспорт, електрифікацію і споживницькі галузі.

Тут ми спостерігаємо вищезазначене явище, а саме, що протягом другої п'ятирічки проходить самозамкнення окремих ланок виробничого ланцюга групи А; ось чому щороку зростаюча продукція виробничого ланцюга групи А в формі різних машин, конструкції тощо, дає можливість високими темпами поширювати капітальне будівництво всіх інших галузей.

Ось чому всі вищезазначені галузі в протилежність групі А дають поступовий зріст рік од року в міру розгортання машинобудівництва то що.

Проте, коли брати не щорічний зріст капіталовкладень в важку індустрію, а загальну суму за п'ятиріччя, то побачимо, що обсяг робіт другої п'ятирічки дозволяє навіть при такій календарній динаміці збільшити основні фонди важкої індустрії майже втричі, тоді як напр. сільське господарство, не дивлячись на більші темпи, лише подвоює свої фонди. Отже, було б дурницею робити висновок про будь-яке загання темпів важкої індустрії.

Всі зазначені моменти обумовлюють такі календарні ліміти капіталовкладень в народне господарство України (міль. крб.):

Галузі нар. господ.	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	Разом
1. Промисловість ВРНГ	950	1500	1550	1600	1600	1600	1650	8.000
2. Промислов. НКПост. вкляч. холод і елеват.	87	140	240	300	375	460	525	1900
3. Електрифікація	175	147	200	300	375	500	525	1900
4. Сільське господарство *)	490	660	700	800	1000	1225	1375	5100
5. Транспорт разом	340	620	760	880	980	1140	1250	5000
В т. ч. залізничні	220	400	500	500	500	500	500	2500
„ водн. і повітр.	30	60	90	140	160	240	270	900
„ безрейковий *)	90	160	170	240	320	400	470	1600
6. Зв'язок	25	30	45	50	60	70	80	300
7. Комунальне господарство	80	150	175	225	300	370	430	1500
8. Житлове	190	340	400	500	650	800	1000	3350
9. Споживча коопер.	65	110	150	170	180	180	180	860
10. Освіта	50	110	170	200	230	300	350	1250
11. Охорона здоров'я	40	60	80	95	110	125	140	550
12. Інші	30	30	40	50	60	70	80	300
Всього	2500	3870	4510	5170	5900	6840	7575	30000

Як видно з наведених показників, більшість галузей, так би мовити споживницького характеру майже половину своєї п'ятирічки виконує 1936-37 р.; це стосується житлового господарства, соціально-культурного будівництва, комунального господарства і пов'язаних між собою сільського господарства і промисловості НКПостачання.

Навпаки, провідні галузі промисловості ВРНГ за перші роки п'ятирічки виконують більш ніж 60% своєї п'ятирічки, забезпечуючи тим самим послідовний розгон споживчих галузей; теж саме стосується залізничного транспорту і споживчої кооперації.

Не входячи в більш детальну аналіз календарного зв'язку між окремими галузями, треба сказати, що основним настановлен-

*) Включаючи трудову участь населення.

ням капітального будівництва в другу п'ятирічку повинна бути найбільша концентрація капіталовкладань з тим, щоб поширенню фронту капітального будівництва відповідав ще більш посилений щорічний вихід в експлуатацію дійових об'єктів будівництва, щоб запобігти тимчасовому омертвленню капіталу в самому будівництві.

Другою необхідною передумовою є комплексність витрат, яка лише і обумовлює можливість 100%-ного навантаження нового будівництва після пуску його в експлуатацію.

А це значить, що побудова того, чи іншого підприємства, календарно повинна бути пов'язана з побудовою для нього сировинної і енергетичної бази тощо. Коли ми не зуміємо встановити такої комплексності витрат, то це призведе до того ж омертвлення капіталу, завдяки недо-вантаженню вже побудованих об'єктів.

Нарешті, як уже зазначалося, будівництво низки галузей повинно йти по календарю на певному віддаленні одно від другого: наприклад, поширення заводів хемічного машинобудівництва повинно йти раніш, ніж поширення самої хемічної промисловості і т. і.

Треба ще раз підкреслити, що найбільш напруженим місцем всього плану в цілому є календар будівництва, оскільки, будь-який прорив в календарі або не дасть можливості одержати відповідного ефекту протягом першої п'ятирічки, або зовсім може зірвати будівництво низки галузей, календарно зв'язаних поміж собою. Слід мати також на увазі велику напруженість запроектувань на 1933 р., оскільки за 1931-1933 р. треба буде зробити величезний крок вперед від 2,5 млрд. карб. до 4,5 млрд. карб. Саме в цих „підступах“ до другої п'ятирічки є найвужче місце всього плану на п'ятирічку, тому що надалі щорічний пересічний темп зросту становить біля 17,5% проти 40% за 1932-33 роки.

Наприкінці, ми ще раз підкреслюємо, що основним методом при проектуванні п'ятирічки капітального будівництва повинен бути комплексний метод разом з методом збільшених вимірників, а не динамічних коефіцієнтів, нагромадження процентів на проценти безо всякої аналізи календарних і виробничих взаємин між окремими галузями. Критерієм запроектувань повинна бути не гарна на вигляд крива, а 100% реалізація завдань партії в справі соціалістичної індустріалізації Союзу в цілому.

Ця гіпотеза накреслює лише контури і масштаби другої п'ятирічки не більше. Дальшим завданням буде конкретизація плану з техніко-економічної точки зору в такому напрямку:

а) Насамперед треба буде вточнити вартість збільшених вимірників і технічні співвідношення між окремими елементами, пов'язаними між собою в виробничому процесі. Це вточнення повинно зменшити всі вихідні вимірники (напр. витрати коксу на тону чавуну, інвестицію капіталу на тону вугілля, норми будматеріалів на 1000 крб. будівництва тощо).

б) Для реалізації першого завдання треба буде детально опрацювати елементи технологічних процесів в головніших галузях, виходячи із принципа максимальної утилізації матерії й енергії при мінімальних витратах капіталу на одиницю продукції. Для цього треба опрацювати елементи комбінації окремих галузей, кооперування і спеціалізації тощо. Нашим основним настановленням технічної політики повинно бути: „наздоганяючи переганяти“.

в) Для реалізації того ж першого завдання, слід орієнтуватися на зниження питомої ваги будівництва в капіталовкладаннях за раху-

нок підвищення питомої ваги устаткування; в самому ж будівництві орієнтуватися на стандартне виготовлення деталей, на нові укрупнені матеріали, на збірний метод роботи, на спрощення і полегшення конструкцій за рахунок широкого вживання ефективних матеріалів, на місцеві матеріали і загальну мінералізацію балансу будматеріалів, на типовоє будівництво тощо.

2) Одночасно слід детально розробити районний розріз капітального будівництва (виділяючи Донбас, Запоріжжя, Правобережжя і Харківський район), питання виробничих комплексів України (в т. ч. Дніпровського, Лісичанського агрокомбінатів тощо) і виробничі зв'язки між Україною і іншими районами Союзу.

д) Особливо детально треба проробити календарний розріз п'ятирічки з точки зору ланкового зв'язку між галузями (послідовність, концентрація і комплексність витрат) і щорічного виходу в експлуатацію суспільно-необхідної маси ефективного капіталу.

е) Не менш детально треба проробити питання про основні фонди країни, їх структуру, технічний рівень капіталу тощо.

ж) Синтетичною проблемою другої п'ятирічки, що підлягає проробці є проблема ефективності капіталовкладень під кутом зору швидкості обігу капіталу і зросту продукційності суспільної праці.

3) Проробивши всі зазначені елементи, треба буде побудувати варіант капіталовкладень в цінах відповідного року, урахувавши щорічне зниження будівельного індексу тощо.

Можливо, що в результаті такої поглибленої проробки доведеться змінити галузеві і щорічні ліміти в межах 30 мільярдного загального ліміту, або змінити і весь ліміт на п'ятирічку. Але, при всіх цих змінах треба ураховувати, що виробничі сили—це не лише система засобів виробництва, але й робоча сила відповідної кваліфікації.

Щорічний вихід в експлуатацію капіталу на мільярди карб. буде потрібувати щороку сотен тисяч робітників високої кваліфікації і десятків тисяч інженерно-технічного персоналу. Слід при цьому мати також на увазі, що впереді стоїть засвоєння самих складних галузей машинобудівництва, хемічної промисловості тощо. Отже, темпи культурної революції повинні переганяти темпи індустріалізації, урахувавши, що 1936-37 роки повинні готувати кадри для послідуєчих років і. т. і.

Все це говорить за те, що побудову гіпотези капіталовкладень на 1933—37 рік з самого початку треба буде зв'язати з п'ятирічкою соціально-культурного будівництва, бо інакше людина може бути вузьким місцем всього велетенського плану побудови соціалізму.

Безумовно, що до проробки другого п'ятирічного плану—першої частини генерального плану, треба щільно притягти мільйони трудящих мас, радянську науку і техніку, мобілізувати досвід передових країн. Справа побудови другого п'ятирічного плану повинна бути справою творців нового суспільного життя трудящих мас СРСР. Планування повинно стати справою мас, щоб воно було реальним. Це вже виходить з того, що „було б дурницею думати, що виробничий план є перелік цифр і завдань. На самому ділі виробничий план є жива і практична діяльність мільйонів людей. Реальність нашого виробничого плану—це мільйони трудящих, які утворюють нове життя. Реальність нашого програму—це живі люди, це ми з вами, наша воля до праці, наша готовність працювати по новому, наша рішучість виконати план“. (Сталін).

Впереді великі труднощі, лютий опір відмираючої кляси, що буде перешкоджати переможним темпам країни будованого соціалізму, збіль-

шуючи тим труднощі реконструктивного періоду. Ось чому лише участь мас в проробці плану другої п'ятирічки зможе мобілізувати волю мільйонів на подолання цих труднощів. А коли у нас буде така одногоспа рішучість, то наша виробнича програма може і повинна бути здійснена.

Наприкінці ми ще раз підкреслюємо, велику умовність всіх наведених запроєктувань, а також певну схематичність цієї гіпотези (немає, наприклад, розробленого титульного списку нового будівництва, недостатньо виявлена спеціалізація окремих районів України і т. ін.). Гіпотеза дає лише контури і загальні масштаби капітального будівництва України на п'ятирічку. Проте, така робота безумовно потрібна в початковій стадії проробки плану другої п'ятирічки.

Конкретизація плану і поглиблена розробка техніко-економічних проблем капітального будівництва за накресленим вище програмом є чергове завдання роботи.
